

ЖАЗЫЛ ДА, ҰТЫП АЛ!

ЖҮЛДЕГЕРЛЕР АНЫҚТАЛДЫ

Бүгінде ақпарат кеңестігіне теледидар мен интернет ресурстары қосылғанымен дәстүрлі басылымға деген сұраныс кеміген жоқ. Қайта газеттер оқырмандарды құнды ақпараттармен қанықтырып, бәсекеге қабілеттілігін танытып келеді. Осы тұрғыда жаңалықтың жаршысы болып келетін «Алатау» қоғамдық-саяси газеті де өз жұмысын жүйелеп, ел ішінде оқылымды газеттің біріне айналды.

Әлбетте, «Қазақтың еңкейген кәрі, еңбектеген жасына түгелімен ой түсіріп, өлім ұйқысынан оятып, жансыз денесіне қан жүгіртіп, күзгі таңның салқын желіндей ширықтырған, етек жеңін жиғызған «Қазақ» газеті секілді болып келеміз деу қиын. Дей тұрғанмен, тәуелсіздік жолында жұмыла атқарған ұлы істер мен ел ішіндегі түйткілді мәселелерге түрткі болып, халықтың үніне құлақ түріп, темірқазығы болуға күш салып келеді. Газетіміз еңкейген кәрі мен еңбектенген жастың санасына ой түсіретін бірден-бір

Ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсыновтың: «Газет – халықтың көзі, құлағы һәм тілі. Адамға көз, құлақ, тіл қандай керек болса, халыққа газет сондай керек. Газеті жоқ жұрт басқа газеті бар жұрттардың қасында құлағы жоқ керең, тілі жоқ мылқау, көзі жоқ соқыр секілді» деген орамды ойы өміршеңдігін дәлелдеді.

басылым деуге болады.

Жылбасынанбері газетімізге жазылу науқаны жүріп жатқанын жақсы білесіздер. Осы орайда, басылым бетінде арнайы ұтыс ұйымдастырған едік. Және ұтыс ойынын жарты жылдықтың соңында қорытындылайтынымызды да жаздық. Ол үшін ұтыс ойынына қатысушы жазылу

түбіртегінің бір нұсқасын пошта немесе ұялы телефонның уатсап желісі арқылы жолдауға мүмкіндігі бар екенін айтып, ескерткен болатынбыз.

Басылымға жазылу науқаны басталған уақыттан күні бүгінге дейін жазылушылар тізімі артып, ұтыс ойынына қатысуға ниетті жандардың саны да еселенгенін айта кету керек.

Әр ойынның өз жүлдегері болатындай, ұтыс ойынына қатысып, жеңімпаз атанған жүлдегерлер анықталды. Жеңіске жеткен қатысушылар тізімін бүгінгі санымызда алақайлап, жария етпекпіз. Сонымен, ұтыстың бірінші орын жүлдесі Талдықорған қаласының тұрғыны А.Қадыроваға бұйырып, ұялы телефон сыйлығын иеленді. Жүлделі екінші орын иегері Астана қаласынан жазылған Жалғызқұдық орта мектебінің мұғалімі С. Ақылаева атанып, сыйлыққа шаңсорғыш алса, үшінші орын иегері және мультиварка сыйлығын алу құрметі талдықорғандық Ш. Шаяхметовке бұйырды. Ал, төртінші орын мен қыс-қатолқынды пештің иесі Кербұлақ ауданына қарасты Шанханай ауылының тұрғыны Д. Джабагиевке тиесілі болды. Қатысушылар арасынан жүлделі бесінші орынды және блендер сыйлығын Ақсу ауданына қарасты Арасан ауылының тұрғыны Ф. Қырықбаева ұтып алса, Сарқан қаласынан жазылған Р. Райенқұлова алтыншы орынға ие болып, миксер сыйлығын иеленді.

Барлық жүлдегерді жүлдесімен құттықтап, өздеріне тиесілі сыйлықты газетіміздің редакциясынан алуға болатынын хабардар етеміз.

ӨЗ ТІЛШІМІЗ

АНДАТПА

БІЛІМ

5-бет

БАЛЛМЕН БАҒАМДАЛҒАН
БОЛАШАҚ

ҚЫЛМЫС

7-бет

НӘПІСІН ТИЯ АЛМАҒАН
ТАСБҮЙРЕКТЕР

РУХАНИ ЖАҒЫРУ

8-9-бет

ЖЕҢІСУ - ЖЕҢІ ҚЫРДЫҢ
ӨЛКЕСІ

БҮКПЕСІЗ ӘҢГІМЕ

13-бет

АЙТАЙЫН ДЕСЕҢ
БАЛАҢА ДА КЕРЕГІ ЖОК

ШАРА

ШЫҢ БАСЫНА ТУ ТІКТІ

САРҚАН АУДАНЫНДАҒЫ «ЖОҢҒАР АЛАТАУ» МЕМЛЕКЕТТІК ҰЛТТЫҚ ПАРКІНДЕ ОБЛЫСЫМЫЗДЫҢ ӘР ӨҢІРІНЕН 200-ГЕ ЖУЫҚ ЖАС ҚАТЫСҚАН «ЖАСТАР ШЫҢЫ» АТТЫ ТУРИСТІК ЖОРЫҚ ӨТТІ.

Ұлттық құндылықтарымыз бен спортты насихаттау мақсатында эстафета, бампербол, сумо, гір көтеру, теңге ілу, арқан тарту сынды ойындар ойнатылып, мықтыларды анықтады. Тау бөктеріне киіз үйлер тігіліп, жастар қолөнер бұйымдарының көрмесін тамашалады. Саятшылық, қыран баптау, аң аулау, атбегілік секілді қазақпен біте қайнасқан өнер түрлерінің қыр-сырымен жақынырақ танысты.

Шара аясында жастарға қызмет көрсету орталығының психолог-маманы Сандуғаш Дұрыскелдінова жастарды қызықтырарлық семинар-тренингтер өткізді. Психологиялық ойындар арқылы бір серпіліп қалған жастар

адамтану тұрғысында қажетті мәліметтерге қанық болды.

Жорықтың мән-маңызымен бөліскен облыстық жас-тар саясаты мәселелері жөніндегі басқармасының басшысы Жомарт Қаратас:

— Сарқан ауданының жастары осындай ұсыныс берді. Ұтымды ұсынысты бірден қолдап, іске асыруға кірістік. Бұндай шара республика көлемінде алғаш рет біздің аймақта өтіп жатыр. Мемлекеттік жастар саясатын дамыту, салауатты өмір салтын қалыптастыру, ұлттық құндылықтарды дәріптеу, жастардың бос уақыттарын тиімді өткізуге ықпал ету, шығармашылық қабілеттерін арттыру, ұлтаралық келісімді және достық қарым-қатынасты нығайту мақсатында ұйымдастырылған шараның жастарға берері мол, — деді.

Шыңды бағындыру мақсатында 2 мың метр биіктікке өрмелеп кеткен жас-тар дйттеген жеріне жетіп, «Жастар Туын» тікті. Осылайша Жетісуда «Жастар шыңы» пайда болды.

ӨЗ ТІЛШІМІЗ

• БӘРЕКЕЛДІ!

ГРУЗИЯДАН ЖЕҢІСПЕН ОРАЛДЫ

Маусым айының аяғында өткен Грузиядағы «Golden Argo – 2019» атты халықаралық байқауға 200-ге тарта өнерпаздар қатысқан. Оқ бойы озық шыққан жерлесіміз Дінмұхаммед Бекболатұлы көркемсөз оқудан шеберлік танытып, I орынды қанжығасына байлап қайтты.

Атап айтсақ, бұл байқауға Украина, Литва, Болгария, Грузия, Түркия, Армения, Әзірбайжан, Иран мемлекеттерінен де делегаттар келген. Дінмұхаммед Әбубәкір Қайранның «Қасқыр» өлеңін жатқа оқып, қазылар алқасының жоғарғы ықыласына ие болды. «Мен Еңбекшіқазақ ауданына қарасты Көлді орта мектебінің 8-сынып оқушысымын. Алдағы уақытта да көптеген жетістіктерге жетемін деп ойлаймын. Қазір армандарымды орындау жолында еңбек етіп жүрмін. Бұл күнге жетуім ұстаздар қауымы мен ата-анамның қолдауының, тәрбиесінің жемісі деп білемін. Шығармашылығымды шыңдау барысында анам үнемі ақыл-кеңесін айтып, қателіктерімді түзетіп отырады», - деген Димаш жас та болса келешегінен үміт күттірер азамат екендігін аңғартты. Ақындық өнерін ұштап, болашақта жеке шығармашылық кешін өткізуді жоспарлап жүргенін де жасырмады. Жас өреннің Грузияға жолын ашқан — «Мен де жұлдыз боламын» атты республикалық байқауы болатын. Осы сайыста 500 қатысушының арасынан көзге түсіп, қабілетімен тәнті еткен өнерпаздар шет елде өнер көрсету мүмкіндігіне ие болды.

Д. БЕРЕКЕТ

АКЦИЯ

«БІР ЕЛ – БІР КІТАП»

ЕЛБАСЫМЫЗ Н.НАЗАРБАЕВТЫҢ «ҚАЗАҚСТАН – 2050: БІР МАҚСАТ, БІР МҮДДЕ, БІР БОЛАШАҚ» АТТЫ ЖОЛДАУЫНДА АЙТЫЛҒАН «МӘҢГІЛІК ЕЛ» ПАТРИОТТЫҚ АКТІСІ ҚАЗАҚСТАН ҚОҒАМЫНЫҢ РУХАНИ ТІРЕГІНЕ АЙНАЛЫП, ПАТРИОТТЫҚ РУХ ПЕН БИІК АДАМГЕРШІЛІК ӨНЕГЕГЕ БАҒЫТТАЛЫП ОТЫР.

Осыған орай тіл шеберлігін арттырып, сөйлеу мәдениетін үйрететін оқырманның рухани кітап оқуды кеңінен насихаттау мақсатында елімізде «Бір ел – бір кітап» акциясы жыл сайын өткізіліп келеді. Қазіргі таңда бұл акция бойынша көптеген жұмыс атқарылуда.

«Бір ел – бір кітап» акциясының идеясы АҚШ-тың «Бір кітап – бір Чикаго» және «Егерде бүкіл Сиеэтл бір кітапты оқып шықса» атты жобаларынан туындаған. Акцияға АҚШ-тың көптеген қаласының кітапханалары қолдау көрсетті. 2007 жылдан бастап осы акция негізінде елімізде ең алғашында көпшілік ұсынысы бойынша Абайдың қара сөздері таңдалды. Ал 2018 жылы республикалық акция бойынша үш кітап: Шәкәрім Құдайбердіұлының шығармалары, Немат Келімбетовтың «Үміт үзігім келмейді» және Бауыржан Момышұлының «Ұшқан ұя» кітаптары көпшілік оқырмандарға ұсынылып, кітап сүйер қауымның көңілінен орын алды.

2019 жылы ақын Әбділде Тәжібаевтың поэзиялары мен Әбіш Кекілбаевтың «Аңыздың ақыры» романына таңдау түсті. Бүгінгі күні Ұзынбұлақ ауылдық кітапханасында осыған орай арнайы жұмыстар жоспарланып, жүзеге асырылуда. «Кітап алтын сандық іші толған қазына, құт, оқы, оқы ойыңа тұт» деп халық даналығында айтылғандай, сіздерді ақын Әбділде Тәжібаев пен жазушы Әбіш Кекілбаевтың шығармаларын оқуға шақырамыз.

Зинагүл КҮНЕСБАЙ,
Ұзынбұлақ ауылдық кітапханасының меңгерушісі.

ТҰСАУКЕСЕР

ТІЛ САРАЙЫНДА АЛМАТЫ ОБЛЫСТЫҚ МӘДЕНИЕТ, АРХИВТЕР ЖӘНЕ ҚҰЖАТТАМА БАСҚАРМАСЫ МЕН С.СЕЙФУЛЛИН АТЫНДАҒЫ ӘМБЕБАП КІТАПХАНАСЫНЫҢ БІРЛЕСЕ ОТЫРЫП ҰЙЫМДАСТЫРУЫМЕН «РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ» БАҒДАРЛАМАСЫ АЯСЫНДА 41 ЖАҢА КІТАПТЫҢ ТҰСАУЫ КЕСІЛДІ.

41 КІТАПТЫҢ ТҰСАУЫ КЕСІЛДІ

Игі шараға Жетісу өңіріндегі әдебиет өкілдері мен жас қаламгерлер, зиялы қауым өкілдері қатысты. Жиын басында сөз алған облыс әкімінің орынбасары Ақан Әбдуәлиев: «Бүгінгі оқырманға жол тартып отырған жаңа басылымдардың барлығы облыс әкімі Амандық Баталовтың қолдауымен жарық көрді. Соның тең жарымы ертеңінен үлкен үміт күттіріп отырған жастардікі. Олардың арасында аймағымыздың мақтанышына айналған өткір ой, шұрайлы тілімен бүкіл елімізге танымал бола бастаған небір үздіктер бар. Сондықтан жалпы қаламгерлердің қаламына қарым, өздеріне ерекше дарын тілейміз», - деп жастарға аққарма тілегін айтты.

Шараға қонақ ретінде шақырылған Қазақстан Жазушылар Одағы төрағасының орынбасары Бақыт Беделхан туынды авторларын қуанышымен құттықтап, әдебиет пен мәдениет саласына айрықша көңіл бөлетін облыс басшылығына алғысын білдірді.

Осыдан соң Қазақстан Жазушылар Одағы Алматы облыстық филиалының басшысы Ерлан Жүніс: «Жыл сайын Алматы облысы

әкімінің қолдауымен аймағымыздағы ақын-жазушылардың көптеген кітаптары жарық көреді. Мәселен, өткен жылы 37 кітап жарық көрсе, биылғы жылдың алғашқы жартысында мінекей 41 кітап баспадан шықты. Бұл кітаптардың 20-сы биылғы «Жастар жылы» аясында, жас қаламгерлерді қолдау негізінде арнайы басылып шыққан олардың алғашқы кітаптары. Осы кітаптар жастардың алғашқы шығармашылық өміріндегі алтын қазығы, тіпті, Жетісудың, қазақ әдебиетінің өміріндегі үлкен бір тарихи сәттердің бірі болды деп санаймын» - деді.

Жоба аясында басылған туындылар арасында әдебиет өлемінде бұрыннан танымал қаламгерлермен қатар, жас буынның тырнақалды туындылары да бар. Жастар жылына орай 20 жас ақын-жазушының кітабы жарық көрді. Бұған дейін 2017 жылы 51 автордың, 2018 жылы 31 автордың кітабы шығарылды. Ал биыл 41 автордың кітабы 21 500 данамен жарық көрді.

Д. ӘМІР

САҚ БОЛАЙЫҚ!

Суға шомылу маусымының қызған шағында құтқарушы мамандар мен еріктілерде дамыл жоқ. Демалушыларға сақтық шаралары жөнінде дабыл қағып айтқанымен, судан ажал құшқанадар саны азаяр емес. Газетіміздің алдыңғы санында Қаратал өзенінде орын алған қайғылы жағдай туралы жариялаған болатынбыз. Бұл жолы бассейнде суға батқан 17 жасар бозбаланы облыстық аурухананың реаниматолог-анестезиолог дәрігері Ілияс Нүсіпәлиев өлімнен арашалап қалды.

ӘРБІР МИНУТ ҚЫМБАТ

Суға батып, клиникалық өлім күйіне түскен жас жігітті Талдықорғандағы «Тюркский дворик» демалыс орнында жүрген дәрігер байқап қалып, жедел көмек көрсеткен. Назимді жиналған жұрт есін жиғыза алмай өлекке түсіп жатқан жерінен көріп қалып, демі шықпай қалған жігітке 7-8 минут бойы жүрек тұсына массаж жасаған.

- Суға батқан адамды құтқару кезінде әрбір минут қымбат. Егер бірден көмек көрсетпей, 3-4 минут жоғалтып алсаңыз, онда миға, жалпы ағзаға қан бармай қалады. Жүрекке массаж жасау арқылы жүрек соғысын қалпына келтірген соң есін жиыды. Жедел жәрдем көлігі келген соң қажетті ем-шара қолданып, облыстық ауруханаға жеткізілді, - дейді І. Нүсіпәлиев.

Бір өкініштісі, мұндай оқыс оқиғалар суға бату қаупі жоғары аймақтарда шомылудың салдарынан орын алады-мыс. Мамандар тұрғындардың демалыс кезінде аса сақ болуын ескертеді.

Д. БЕЙБЫТ

КАЗЫНА

Ұлт Көшбасшысы Н.Назарбаев алқалы бір жиында «Қазақстан бүкіл әлемде халқы үш тілді пайдаланатын мәдениетті ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар: қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі – ұлтаралық тіл, ағылшын тілі – жаһандық экономикаға ойда кірігу тілі» деп атап көрсеткен болатын.

ТІЛ ТҰҒЫРЫ – ҰЛТ ҒҰМЫРЫ

Елбасымыздың Қазақстан халқының келешегін ұштұғырлы тіл саясатымен байланыстыруының астарында үлкен бір стратегиялық мән-мағына бар.Өйткені, қазақ тілі – ұлтымыздың белгісі, елдігіміздің айғағы, сондықтан да оны білу – басты міндет.

Қасиетті тіліміз туралы қаншама айтылып келеді. Бала кезінде балдай сорып, ана сүтімен бойға сіңген қасиеттер туған тілдің арқасында ғана дариды. Туған тілге деген сүйіспеншілік бала кезден басталмас, кейін оны қалыптастыру қиынға соғады.

Ана тілі сол тілде сөйлейтін халықпен бірге өмір сүреді және сол халықтың өкілдері үшін қарым-қатынас құралы ретінде қызмет етеді. Тіл – ұлт құрылымының негізгі бөлігі. Тілінен айырылған халық өзіне тән барлық қасиетін жоғалтып, халық болудан қалады. Тілдің қасиетіне бабаларымыз әуел бастан-ақ көп мән беріп келген. Мысалы «Өнер алды – қызыл тіл», «Бал тамған тілден у тамар», «Тіл тас жарады, тас жармаса, бас жарады» деген дана сөздер еліміздің тілге деген құрметін, оны қаншалықты бағалайтынын көрсете білген. Тіл алдындағы үлкен жауапкершілікті еліміз, ұрпағымыз сезінсін деп ұлт Көшбасшысы Н.Назарбаев «Қазақ қазақпен қазақша сөйлессін» деп атап көрсеткен еді.

Тілдің ғұмыры уақыт тәрізді мәңгілік. Ол өткеннің ұрпаққа қалдырған аманаты деп білуіміз қажет.

А. УМБЕТАЙ,
Кербұлақ ауданының №2 аудандық сотының төрағасы.

ЭКСПЕДИЦИЯ ЮНЫХ ИССЛЕДОВАТЕЛЕЙ НИШ

Как сообщает Пресс-служба ДЧС Алматинской области патрулирующими спасателями Сарканского региона на озере Балхаш, была замечена тонущая девочка, оперативными действиями спасателей девочка была благополучна доставлена на берег и ей оказана первая медицинская помощь.

Инцидент произошел 14 июля 2019 года в 15 часов 40 минут на побережий зоны отдыха «Жетысу» озера Балхаш.

Тонувшая девочка 2011 года рождения находилась на отдыхе с родителями они приехали с города Талдыкорган. Оставшись без присмотра взрослых семилетняя девочка отплыла от берега на надувном баллоне на 50 метров, в какой-то момент она отплыла от баллона и начала тонуть, в этот момент спасатели ДЧС Алматинской области производили патрулирование побережье и проплывали на моторной лодке в районе соседней зоны отдыха, заметив тонувшую, доставили на берег, восстановили дыхание путем непрямого массажа сердца и искусственного дыхания, затем передали ребенка бригаде скорой медицинской помощи.

В спасательной операции принимали участие 3 спасателя ДЧС Алматинской области.

Спасатели призывают граждан соблюдать элементарные правила безопасности на воде, чтобы обезопасить себя от несчастных случаев:

- купайтесь только на оборудованных пляжах и в других отведенных для купания

- местах, где есть официальное разрешение и спасательная служба;
- не купайтесь в ночное время и в нетрезвом состоянии;
 - не прыгайте в воду с лодок, катеров и других плавсредств;
 - не ныряйте с мостиков, дамб, причалов;
 - не оставляйте детей без присмотра взрослых;
 - не умея плавать, не заходите в воду выше пояса;
 - не заплывайте далеко от берега, а также за знаки ограждения (буи);
 - не купайтесь во время объявлений штормовых сообщений об усилении ветра, волн, сильных дождей и т.д.
- Применяя эти простые рекомендации, Вы убережете себя и своих близких от чрезвычайных ситуаций на водоемах!

А. МУРАТКЫЗЫ.

КАК СООБЩАЕТ ПРЕСС-СЛУЖБА АЛМАТИНСКОЙ ОБЛАСТНОЙ ПАЛАТЫ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЕЙ, ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ТОРГОВОЙ СФЕРЫ ОБСУДИЛИ НА ЗАСЕДАНИИ ПРОФИЛЬНОГО КОМИТЕТА, С УЧАСТИЕМ ПРЕДСЕДАТЕЛЯ ПРЕЗИДИУМА НПП РК «АТАМЕКЕН» ТИМУРА КУЛИБАЕВА.

БОНУСЫ И ОБУЧЕНИЕ

Сфера торговли продолжает оставаться лидером по количеству вовлеченных предпринимателей. По словам председателя комитета торговли НПП Кайрата Мажибаева, в ней задействовано 44% бизнесменов, занято 1,3 млн работников. На долю гипер, супермаркетов и сетей приходится 18% от общего розничного оборота, минимаркеты и магазины у дома занимают 38%, остальной объем – более 40% – это открытые рынки, аптеки, парфюмерные магазины (косметика) и киоски.

Как рассказал Кайрат Мажибаев, в минувшем году «Атамекен» внес законодательные поправки по улучшению условий ведения торговой деятельности. Одно из новшеств связано с отменой ретро-бонусов для социально-значимой линейки товаров в супермаркетах, что автоматически снижает затраты поставщиков.

«В то же время мы понимаем, что нельзя диктовать супермаркетам условия или конкретных поставщиков, с которыми они должны сотрудничать. Есть определенные требования и стандарты, соблюдая которые любой поставщик может попасть на полки магазинов. Наша инициатива заключается в том, чтобы «Атамекен» содействовал обучению этим требованиям. Для этого нужно скоординировать товаропроизводителей и крупный бизнес, чтобы они показывали, разъясняли и помогали. Отдельно необходимо запускать образовательные программы по маркетингу, чтобы предприниматели применяли современные инструменты, повышали узнаваемость своего бренда и завоевывали рынок», - отметил Кайрат Мажибаев.

По инициативе «Атамекена» вступила в силу норма, согласно которой акиматы не просто выделяют места для нестационарных объектов торговли («магазины на колесах»), но и утверждают желаемый маршрут передвижения. Мера актуальна с учетом растущей популярности подобного бизнеса. Одновременно «Атамекен» внес законодательные поправки, которые

пресекают попытки недобросовестных покупателей злоупотреблять своими правами в ущерб бизнесу (отмена возврата акционных товаров по изначальной стоимости).

Серьезным трендом последних лет, по словам Кайрата Мажибаева, становится развитие интернет-торговли. Крупные магазины электронной техники заявляют об увеличении доли онлайн-продаж до 15% и прогнозируют дальнейший рост. Очевидное преимущество онлайн-торговли – это сокращение теневого оборота. Самим предпринимателям выгодно уходить в онлайн и пользоваться освобождением от уплаты подоходного налога.

В свою очередь, Председатель Президиума НПП «Атамекен» Тимур Кулибаев отметил необходимость соблюдения ответственности со стороны владельцев торговых рынков. Помимо извлечения прибыли арендодатели должны обеспечивать условия безопасности продавцов и посетителей, а также соответствие объектов необходимым техническим требованиям.

В целом «Атамекен» намерен максимально консолидировать интересы торговой сферы.

«Сфера торговли очень широкая – это и магазины у дома, и крупный ритейл, и небольшие рынки. Важно учитывать все интересы через создание отраслевых ассоциаций. «Атамекен» уже начал такую работу на уровне регионов. Ассоциации помогут сформировать консолидированную позицию сферы торговли, которая станет весомым аргументом в диалоге с госорганами», - резюмировал Тимур Кулибаев.

По результатам встречи глава «Атамекена» заявил о необходимости продолжать системную работу по решению проблемы «серого» импорта, поддержке отечественных производителей, повышению конкурентоспособности продукции и выходу на внешние соседние рынки.

Ш. БАТЫРХАНОВ.

АДМИНИСТРАТИВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА НЕУВАЖЕНИЕ К СУДУ

Проявление неуважения к суду или судье влечет установленную законом ответственность, по ст. 653 КоАП РК, которая состоит из двух частей.

1. Неуважение к суду, выразившееся в неявке в суд без уважительных причин участников процесса и иных лиц по повестке, извещению, уведомлению или вызову в случаях, когда дальнейшее рассмотрение дела в их отсутствие представляется суду невозможным, неподчинении распоряжениям председательствующего в судебном заседании, нарушении установленных в суде правил, а также иные действия (бездействие), явно свидетельствующие о неуважении к суду и (или) судье, - влекут предупреждение либо штраф в размере двадцати месячных расчетных показателей либо административный арест на срок до пяти суток.

2. Действия (бездействие), предусмотренные частью первой настоящей статьи, совершенные повторно в течение года после наложения административного взыскания, - влекут штраф в размере тридцати месячных расчетных показателей либо административный арест на срок до десяти суток.

Общим объектом данного правонарушения является установленный по-

рядок обеспечения функционирования институтов государственной власти.

Родовым объектом правонарушения являются общественно-правовые отношения, возникающие при соблюдении правил и гарантий отправления правосудия.

Объективная сторона данного правонарушения проявляется в противоправных действиях (бездействии) выражающих неуважения к суду, путем:

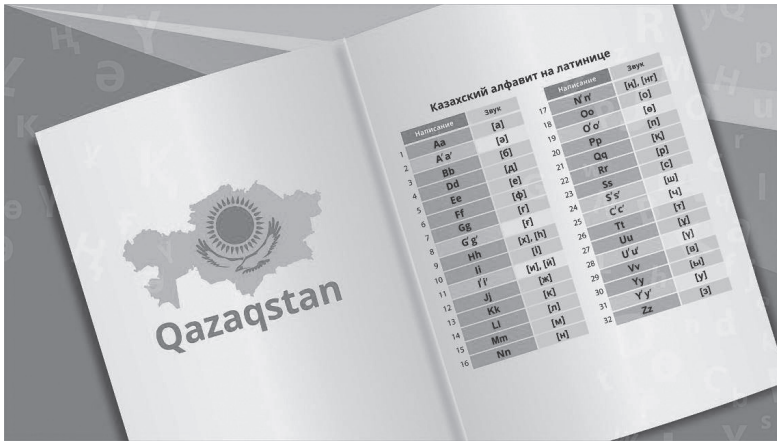
- 1) Уклонения без уважительных причин от явки в суд по повестке и иным средствам надлежащего уведомления в виде получения СМС уведомления.
- 2) Неподчинения участников процесса и иных граждан распоряжению председательствующего или нарушения порядка во время судебного заседания.

Данияр МОЛДАХМЕТОВ,
главный специалист-секретарь судебного заседания Талдыкорганского СМАС.

ИАТИ В НОГУ СО ВРЕМЕНЕМ

Первый Президент-Елбасы Н.А.Назарбаев в своей программной статье «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» одним из ключевых приоритетов определил поэтапный переход казахского языка на латиницу. В этой связи вопрос перехода и введения стандарта алфавита казахского языка на основе латинской графики недавно рассматривался на парламентских слушаниях.

Я внимательно следил за дискуссией на эту важную тему, которая затрагивает все наше население. Мне интересен позиция ученых, экспертов, специалистов по данному вопросу. Латиница нам нужна для того, чтобы общаться с народами всего мира, мировой наукой и образованием. Переход казахского языка на латиницу – не политический вопрос, а требование времени: в век информационных технологий нам надо идти в ногу со временем, при этом не нужно бояться, что кириллица вообще исчезнет из нашей жизни. Так как в Казахстане существует русский язык, который является официальным языком, то останутся старые варианты всех книг, энциклопедий. Опираясь на положительный и местами ошибочный опыт бывших советских республик, Казахстан может учесть эти промахи и до 2025 года определиться с проектом, с комплексом технических, отраслевых и других вопросов. Надо печатать пробные газеты и журналы, чтобы люди смогли уже сейчас

самостоятельно осваивать язык. Навыки придут очень быстро. Для более взрослого поколения можно открыть бесплатные курсы по изучению латинского алфавита, вечерние курсы для занятого населения – было бы желание, а учиться никогда не поздно! Для детей изучить

латинский алфавит вообще не составит труда.

Не стоит этого опасаться, латинская графика считается классической и привычной для всех. Такие изменения помогут Казахстану выдвинуть свой язык на международный уровень, нала-

дить отношения с тюркоязычными странами, способствовать процветанию государственного языка, сделать дополнительный шаг к вхождению в 30 развитых стран мира. Важно, что модернизация казахского алфавита будет проходить поэтапно, такой вопрос не приемлет спешки и необдуманных действий. Народу следует отбросить все неоправданные страхи и принять переход, как необходимый шаг к развитию и хороший фундамент для изучения английского языка.

По мнению специалистов, в первую очередь при переходе на латиницу снимется острота вопроса новых терминов в казахском языке. Приняв реформу, как и все другие этносы, мы будем заимствованные из других языков слова приближать к своей фонетике. Вторая причина – это возможность проведения модернизации языка при переходе на другую графику. И третье - удобство. Мы сможем писать на казахском на любом гаджете, находясь в любой точке мира, пользуясь стандартной клавиатурой QWERTY", - отмечает казаховед. Таким образом, новый алфавит откроет большие возможности для всестороннего развития молодежи, от людей требуется лишь поддержка в данном вопросе и открытость ко всему новому.

Эльмира МУСАБАЕВА,
заведующая канцелярией СМЭС Алматинской области.

ОЧЕРЕДНАЯ ВСТРЕЧА КЛУБА БУХГАЛТЕРОВ

В Талдыкоргане на площадке Палаты предпринимателей Алматинской области состоялась очередная встреча Клуба бухгалтеров. Спикерами выступили начальник административного отдела РПП Санат Тусипов, руководитель отдела администрирования косвенных налогов ДГД Елдос Тулымшаков и главный специалист отдела администрирования косвенных налогов ДГД Гаухар Садырова.

Приветствуя бухгалтеров, спикеры отметили, что «Атамекен» совместно с ДГД проводит работу по решению системных вопросов, обеспечения принципов открытости и доступности при оказании государственных услуг.

В ходе заседания Клуба бухгалтеров разъяснены нормы и изменения в Налоговом кодексе по НДС и вопросы по выписке электронных счетов-фактур.

После выступления бухгалтеры задали интересные вопросы и получили личные консультации.

Ш. ХАМИТОВ.

Бірі іскерлігімен танылып, жоғарылап жатса, бірі Президент тапсырмасымен облыс әкімінің артқан сенімінен шыға алмай, қызметтерімен қош айтысып жатады. Қазір әкімдердің іскерлігі өңірге инвестиция тартумен бағаланатын болды. Бұл жайында, Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев инвесторларға қисынсыз талаптар қоятын әкімдерге шүйліккенін байқауға болады. Әкім-қаралардың атқарып жүрген жұмыстарын жіті қадағалаған Қасым-Жомарт Кемелұлы: «Теледидардан сіздердің кәсіпкерлер делегациясын, инвесторларды қалай қабылдайтындықтыңыңызды көремін. Бұндай шаралар ешқайда жарамайды, өздеріңіз үстелдің басына жайғасып, оларды 3-4 метр алшақ отырғызасыздар. Өздеріңізді қандай да бір княздықтың басшысы ретінде көрсетесіздер. Бұл ретте инвестицияны тартуға сіздер емес, олар мүдделі болғандай байқалады», - деді. Мемлекет басшысы айтқандай, өздерін жарты патша санап жүрген әкімдердің талайын көріп те жүрміз. Аудан тұрмақ ауыл әкімдері кекірейіп сәлем алмайтын, бұқара халықпен бірлеспей, қолдарында кәсібі барларды айналсоқтап, майлы ішектей айналып түсетінін қараша қауымның бәрі айтады. Өңірлердегі әлеуметтік-экономикалық даму мәселелері кешеуілдеп, халықтың талаптары, азаматтардың құқықтары мен бостандықтары, тыныштығы мен қауіпсіздігі де назардан тыс қалып қойғаны жасырын емес-ті. Алматы облысының Алматы қаласына іргелес жатқан Еңбекшіқазақ ауданындағы ауыз су мәселесі туралы дау-дамай әлі күнге ақпарат құралдарынан түспей келеді. Міне, бұл жергілікті билікпен қараша қауымның арасындағы байланыстың жоқтығын көрсетуде. Одан бөлек, жалпы облыс бойынша аудандарда ұры-қарылардан зардап шеккен ауыл тұрғындары мен шаруалар әлі күнге ұлардай шулап жүр. Мемлекет басшысы «әкімдер облыс орталықтары мен аудан орталықтарын жарқыратып,

ӘКІМДЕР АУЫСТЫ

ӘКІМДЕР ДЕ ЖЫЛ ҚҰСЫ СЕКІЛДІ, ҰШЫП КЕЛЕДІ, ҰШЫП КЕТЕДІ. ҚҰСТАРДЫҢ КӨКТЕМДЕ ҰШЫП КЕЛІП, КҮЗДЕ ҰШЫП КЕТЕТІНІН ТАБИҒАТ ЗАҢДЫЛЫҒЫ ДЕЙМІЗ. АЛ ӘКІМДЕРДІҢ БІРІ КЕЛІП, БІРІ КЕТІП ЖАТҚАНЫН ТАБИҒАТ ЗАҢДЫЛЫҒЫНА СЫЙҒЫЗА АЛМАЙСЫҢ.

алыс аудандарға назарларын салмайды» деген сөзінде шындық бар. Әкім-қаралардың бәріне топырақ шашудан аулақпыз. Елді ұйыстырып, іргелі іс тындырып жатқандары да бар. Алайда, ине сабақтағандай жіптің ұшын дәлдеп көрсек, әкімі ауысып жатқан Ескелді ауданына кейінгі жылдары әкім тұрақтамайтын болды. Бұған дейін ауданды басқарған Бағдат Тәнекеновтың басқа қызметке ауысуына байланысты деген ақпаратты көзіміз шалды. Есеп-қисапқа жүйрік Бағдаттың не

себепті басқа жұмысқа ауысуын облыс әкімі ашып айтпады. Мемлекеттік қызмет жүйесінде осы үрдіс көлеңке күйінде қалып келеді. Құпиялығы да сонда. Жоғарылап жатса әрине қуанасың, денсаулығы сыр берсе түсіністікпен қарауға болады. Ал, әкімдік қызметке тағайындалғаннан кейін ары кетсе екі-үш жыл жұмыс жасап, облыс әкімінің ұйғарымымен босап жатса, қара халықтың «Еее, жұмысты алып жүре алмаған соң босатқан ғой» деген гу-гу әңгіме өрбітеді. Шынтуайтына кел-

сек, Ескелді ауданы жұртшылығы «Бағдат Тәнекеновке деген көзқарасымыз өте жоғары болатын. Біраз шаруа жасады. Бей берекет кеткен тәртіпті қалыпқа келтірді. Жұмысы енді бір ізділікке түсіп еді. Аяқ асты босағанына таңданып қалдық», - дейді. Облыс әкімінің не себепті Бағдат Тәнекеновті басқа қызметке ауыстырғаны ашық айтылмады. Хош, сонымен, Ескелі ауданына бұған дейін Қаратал ауданын басқарған әкім Рауан Рақымбеков тағайындалды. Бұл әкім де аты-жөні көп таныла қоймаған, іскерлігімен ел көзіне түсе қоймаған еді. Жас жігіттің Қаратал ауданында қаншалықты іс атқарғанын да ақпарат құралдарынан тартымды материал таба алмадық. Ал, Рауан Рақымбаевтың орнына, бұған дейін Талдықорған қалалық мәслихатында қызмет істеп келген Қайрат Бұлдыбаев барды. Әулие мен әмбиелер мекені атанған Қараталға Қайраттың қанша күш жігер жұмсары алдағы уақыттың еншісінде. Сондай-ақ, облыс әкімінің орынбасары қызметіне, Көксу ауданының түлегі, Ақсу ауданын, Алматы қаласындағы Алатау ауданында әкімдік қызмет атқарған, кәсіпкерлігімен танылған Бағдат Манзоров тағайындалды. Тұрғын үй коммуналдық шаруашылығына, газ және су мен жолдар мәселесіне жауапты Бағдат Сайланбайұлының іскерлігі де біліктілігі де, тәжірибесі де мол.

Әкімдердің ауысқаны жөн-ау! Бірақ, қосылғыштар ауысқанымен қосынды өзгермейдінің кері келіп тұрмаса болғаны

ӨЗ ТІЛШІМІЗ

ЕЛІМІЗДІҢ ТҰҢҒЫШ ПРЕЗИДЕНТІ – ЕЛБАСЫ НҰРСҰЛТАН ӘБІШҰЛЫ НАЗАРБАЕВТЫҢ «БОЛАШАҚҚА БАҒДАР: РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ» БАҒДАРЛАМАЛЫҚ МАҚАЛАСЫ ЕЛ ДАМУЫНЫҢ ЖАРҚЫН ҮЛГІСІ МЕН НАҚТЫ ҚАДАМДАРЫН КӨРСЕТЕТІН КЕЛЕЛІ ОЙ, САЛИҚАЛЫ ПІКІР, БАТЫЛ ШЕШІМДЕРГЕ ҚҰРЫЛҒАН МАҢЫЗДЫ ҚҰЖАТ.

СЕГІЗІНШІ ҚАЗЫНА

Бағдарламадағы рухани қазына кіші бағдарламасы деген не? Ол сыйластық дәстүрлеріне, жер мен ел тарихына, мәдениетіне қызығушылықты жаңғырту. Мақалада айтылған ұлттық болмыс, ұлттық сананы жаңғырту – халықтың рухани қазынасы кітаппен тікелей байланысты. Кітап – қазақтың сегізінші қазынасы. Ғасыр жаңарып, жылдар алмасса да оған деген құрмет төмендемеген. Өйткені «Кітап – білім бұлағы». «Айшылық алыс жерлерден жылдам хабар алғызған» заманауи технология қарыштап дамып кеткенімен, интернет те, ұялы байланыс та білім мен ғылымның қайнар көзі саналар кітаптың орнын алмастыра алған жоқ. Қанша ақылды болса да, компьютер кітаптың тереңдігі мен сарабалдығын бере алмайтыны әлдеқашан дәлелденген. Сондықтан кітапхана ілім-білім жинаймын деген адамның құтты мекені болып қала бермек. Өз мекенінің рухани қазынасы жайлы сөз қозғаудан бұрын, алғашқы пікірді көне кітапханалардың ерекшелігі жайлы бастаған жөн болар.

Деректерге жүгінетін болсақ, әлемдегі алғашқы кітапхана 8000 жыл бұрын пайда болған. Олар қоғамдағы діни мекемелердің қатарынан тіркелсе, алғашқы кітапханашылар – азаматтарға рухани игіліктерді, жазба мұраларды, тіпті ғаламдық картинаны сақтап

жеткізуші абыздар болыпты. Ежелгі дәуірлердегі кітапханашылар – тек ер азаматтардан құралған. 1917 жылға дейін әйелдер қауымына мемлекеттік қызмет есік ашпады. Сондықтан тарихтағы қазан төңкерісінен кейін ғана нәзік жандылар кітапханалық қызметке қабылдана бастайды. Бір ерекшелігі, бүгінгі таңда кітапханашы ер-азаматтар саны некен-саяқ. Осы

тұстан көп адамдардың кітапхананың негізгі ұлылығын түсінбейтінін көруге болады. Аты аңызға айналған абыздар-алғашқы кітапханашылар басында кітапханалардың басым бөлігі жеке тұлғаларға тиесілі болған. Сол кітапханаларға Платон, Аристотель, Евклид, Еврипид тәрізді тұлғалар иелік етіпті. Ал Афинадағы алғашқы көпшілік кітапханада есімі қадірлі азаматтар ғана

кітапханашы мамандығына таңдауға түскен. Сондай-ақ әлемнің сегізінші ғаламаты – Александрия (Ескендір) кітапханасында қызмет көрсетуге ғұламалар ғана қабілетті еді. Біздің дәуірімізге дейінгі II ғасырда Александрия кітапханасында қызмет атқарған айтулы тұлға – Клавдий Птолемей. Кітапханашы әрі ғалым аспан денелері қозғалысын зерттеген. Ақын әрі ғалым Каллимах б.э. дейінгі 310-240 жылдары Александрияға келіп, оқытушы болып қызмет етеді. Көп ұзамай, оған II Птолемейдің назары түсіп, Александрия кітапханасында жоғары дәрежелі орынға тағайындалады. Осы шаңырақта Каллимах 20 жылдан аса еңбек етіп, кітапхананың арқасында тарих, грамматика салалары бойынша 800-ден аса ғылыми еңбегі жарық көрді. Эратосфен б.э. дейінгі III ғасырда эллинистикалық әлемдегі көрнекті ғалым әрі жазушы. Афинада 20 жылдай өмір сүріп, кейін Александрияға қоныс аударады. Каллимахтың шәкірті ретінде ғылымға бет бұрып, кітапханада 40 жылдан аса филология, хронология, математика және астрономия ғылымдарын зерттейді. Бұл ақпарат үзіндісінен ерте кезде кітапханаларда тек ұлы адамдар мен ғалымдар қызмет атқарғанын, кітаптардың көпшілік дені ғылымға бағытталғанын көруге болады.

Ш. ХАМИТОВ

БІЛІМ

Мектеп ұжымдарының қатары білімді, жаңашыл жас ұстаздармен толысып, түрлі жаңа оқыту әдістемелері өмірге енуде. Оқимын дегенге әр өлкеде орналасқан дарынды балалар мектебі мен халықаралық дәрежедегі интеллектуалдық Н.Назарбаев мектептері есігін айқара ашуда. Сонымен қатар Халықаралық дәрежедегі «Болашақ» бағдарламасы тағы бар. Бала білімінің сапасын әділ анықтап, сараптау үшін енгізілген «Ұлттық бірыңғай тест» жүйесі жолға қойылды. Әлбетте, біз бұған қуана қол соғамыз дегенімізбен, білім сапасы қаншалықты өсті? Балаларымызды тест-

- Жиырма бірінші ғасырдың баласы – бәсекеге қабілетті болуы тиіс. Ол дегеніміз – өзге мемлекеттің балаларынан қалып қоймауы керек. Әлбетте, біз баламыздың демалғанын қалаймыз, шаршап жүр дейміз. Бірақ, сөздің шыны бала 10 жыл бойы демалып келді ғой. Мектеп өмірінде аса бір қиындық көрді деп айтпайсыз. Сондықтан, тест тапсыру деген өмірде болатын сынақтың бірі деп қараған жөн. Ал орталыққа келген бала ертеңгі күні мектептегі сыныптастары арасында да беделі жоғары болады. Яғни, үздіксіз дайындықта болса,

қонымсыз дүние болып көрінуі мүмкін. Бірақ, бала үшін бұл үлкен нәтиже деуге болады. Ал тестке неге тәуелділік пайда болды десек, гранттың бәрі ҰБТ-ға бөлінетіндіктен, тәуелдіміз. Басқаша амал жоқ, – дейді Бердияр Бердалыұлы.

Тест баланың білім деңгейін қаншалықты анықтайтыны туралы сұрағанымызда, 100 пайыз анықтайды деген жауап алдық. Оның себебін де ашып айтты. Қазіргі жемқорлық дамыған уақытта тест тапсыру өте ыңғайлы. Себебі, бұл жерде адам араласпайды, бәрін компьютер істейді, жүйе арқылы шешеді. Сондықтан

құрылған «UStudy» аймақтық тестілеу орталығының іргесі Жанат Рахмани есімді азаматтың бастамасымен қаланды. Оның басты себебі, сол жылы Ұлттық бірыңғай тестілеу сынағын тапсырған інісінің төмен балл алуы болыпты. Жасөспірімнің көзіндегі мұңды, ренішті көрген ағасы кәсіпкер достарын жинап: «Мектеп бітіретін балаларды тестілеуге даярлауды қолға алсақ», – деген ұсыныс тастаған. Міне, сол бастама бүгінде еліміздің әр аймағында осындай орталықтардың ашылуына сеп болған екен.

Жылдар бойы ҰБТ туралы әркім не

БАЛАММЕН БАҒАМДАЛҒАН

ке тәуелді етіп тастамадық па?! Санада сан сауал орын алғанымен, әлі де білім жүйесінде жақсы өзгерістер орын алып қалар деген үмітпен келеміз.

Бүгінде балалардың ҰБТ сынағына дайындалуы үшін жауыннан кейінгі қаптаған саңырауқұлақ секілді тестке әзірлеу орталықтары көбейді. Мәселен, облыс орталығы Талдықорған қаласында осындай бірнеше тест орталығы орын алған. Әр орталықтың өзінше дайындау тәсілі, өзінше қойған бағасы бар. Тесттен жоғарғы балл алуды армандаған әр бала осы орталыққа баруды ойлайды және олар үшін оның төлемақысы да маңызды емес. Ең бастысы, жоғарғы нәтижеге жетіп, грант иегері атану. Ел ішінде: тест тапсыру арқылы осындай орталықтардың бизнесін жандандырып келеміз деген сөздер де желдей есіп жүр. Бірақ, ата-ана да қалтасынан шығаратын қаржысын емес, балам тестен өтіп, грант иегері атанса екен деген оймен жүреді. Бір сөзбен айтсақ, тест тапсыру арқылы осындай орталықтарға баруға мәжбүрліміз.

Ал, ҰБТ басталған жылдары оның кем-кетігі туралы жыр ғып айтып, жазған кездеріміз келмеске кеткелі қашан?! Енді өмірімізге дендеп енген бұл тестке де бой үйренді. Алайда, баламыздың болашағын балл арқылы бағамдап, алысқа секіре аламыз ба?.. Қалай десек те, тест жүйесі төрімізге шығып, төбемізде отыр. Ал біздің халықта төрге шыққанды ешқашан да төменге түсірмейтінін ескерсек, бұл жүйеден жақын арада ажырамайтынымыз анық. Бұл орайда, балаларымыздың болашағын ойлаған «көкелеріміз» оқушыларға психологиялық қысымды төмендету тұрғысында енді ҰБТ жылына төрт рет өткізу туралы шешім шығарып қойды. Яғни, бұған дейін тестілеу маусым айында болатын. Оған тағы үш кезең қосылды. Олардың сөзінше, енді тестілеуге оқушылар жақсы психологиялық дайындықпен келеді-мыс.

Жоғарыда тест сынағына дайындалуда түрлі орталықтардың көбейгені туралы тілге тиек еттік. Көкейде жүрген көп сауалдың жауабын «Ustudy» аймақтық тестілеу орталығының директоры Бердияр ТҰРДАЛИЕВКЕ жолығу арқылы анықтап көрдік.

Ең алдымен ол орталықтың артықшылығын сөз етті. Мұнда балалар сынақ тестін компьютерлік диагностика арқылы тапсырады екен, оларды бақылаушы – камера дейді. Яғни, 150 бала сынақ тапсырса, оны бақылайтын бір адам жеткілікті. Сол адам өзі бейнебақылау камерасын назарда ұстайды. Айтуынша, кей орталықтарда әлі күнге дейін қағаз жүзінде тапсырып, бірнеше адам бақылауға алады. Сонымен қатар қатемен жұмыс жасауға да мүмкіндік беріледі. Мұнда келген әр оқушыға психологиялық көмек көрсетуге де барынша жағдай жасалыпты. Қысқасы, баланың тесттен сүрінбей өтуіне ғана емес, алған баллына қарай мамандық таңдауына да қол ұшын беріп, жол көрсетеді.

Сөз арасында тестке тәуелділік туралы сөз қозғадық. Бұл тұстағы ой былайша өрбіді.

БОЛАШАҚ

ТӘУЕЛСІЗДІК ХАЛЫҚҚА, БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНЕ ДЕ ОҢ ӨЗГЕРІСТЕР ӘКЕЛГЕНІН СҮЙІНІШПЕН АЙТАМЫЗ. ЕҢ БАСТЫСЫ – ЖАСТАРЫМЫЗ ЗАМАН ТАЛАБЫНА САЙ ИНТЕРАКТИВТІ ТАҚТА, КОМПЬЮТЕР, ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯМЕН ЖАБДЫҚТАЛҒАН КЕҢ САРАЙДАЙ МЕКТЕПТЕРДЕ ОҚЫП, ҮЛКЕН ҚУАНЫШҚА БӨЛЕНУДЕ.

күзде болатын тесттің бірінші сынама-сында қатарластары арасында алдыңғы орынға шығып, бала жүрегінде өзінше бір мақтаныш сезімі ұялайды. Бұл оның тест тапсыруға деген құлшынысын бір саты жоғарылатып, бойдағы қорқынышын сейілтпеді. Біз үшін мақтаныш деген миға

100 пайыз әділ өтетіндігіне ешқандай күмән жоқ. Ал, бұрынғымен салыстырғанда қазір тестілеу жүйесі нақтыланып, тұрақталды дейді.

Айта кетейік, елімізде республика бойынша мектеп бітірушілердің дайындығын қамтамасыз ету мақсатында 2009 жылы

демеді десеңізші?! Соның ішінде сатира актері Тұрсынбек Қабатов ұлттық бірыңғай тестілеуді ұлттық біркүндік төңкеріске теңеді. Расында, Тұрсынбектің әзілмен айтқан сөзі кім-кімді де астарлы ой түбіне жетелейді. Ал математик Асқар Жүмәділдаев: «Тест тапсыру дұрыс емес, алайда одан жақсысын ойлап тапқан ешкім жоқ. Балалардың санасына кері әсерін тигізіп жатыр – деген бос сөз – деді. Сондай-ақ, ғалым Америкада оқуға түсудің қиын емес екенін, керісінше оқу бітірген – қиын. Мәселен, бірінші курсқа мың адам түссе, келесі курсқа жартысы өтеді. Бізде де осындай болса жақсы болар еді. Кеңестік кезеңде де емтихан парақорлықпен өтетін. Ал тест жүйесінің бір жақсысы – парақорлық мөлшері аз болуында деген ойын ортаға салған болатын.

Білім жүйесіне еніп, шырмауықша шырмап алған тесті көпшілігіміз құптамағанымызбен, одан жақсысын ойлап тапқанша, балалардың болашағы баллға бағынышты болатыны сөзсіз. Бір ғана тілек: әр жыл сайын ҰБТ-дан жаңа үміт күтетін талапкерлердің таудай талабы мен кіршіксіз көңілдеріне кірбің ұяламаса болғаны да...

Сарби ӘЙТЕНОВА

Дүйсенбі - Понедельник, 22 шілде

ҚАЗАҚСТАН

06.05, 14.00 «Konil tolqyny»
06.25 «Masele».
Әлеуметтік-сараптамалық бағдарлама
07.00 «ТАҢШОЛПАН».
Таңғы-ақпараттық-сазды бағдарлама
09.30 «Роботкөлік Поли мен оның достары». Мульт-хикая
10.00, 03.10 «Қызық екен»
10.50, 18.10 Телехикая «Қайран күндер»
12.35 X/ф «Ағасы бардың...»
15.00, 21.30 Телехикая «Гүлпері»
16.00, 00.55 «Shanyraq». Ток-шоу
17.00, 20.00, 00.15, 02.40 AQPAPAT
17.15, 22.30 T/x «Бізбен бірге»
20.30 T/x «Сүйе білсең»
23.20 T/x «Құбылай хан»
00.45 «100 бизнес бастауы»
01.45 «Qareket»

ХАБАР

06.00 «Тамаша»
07.00 «Қызық times»
08.00, 12.00 Жаңалықтар
08.10, 09.10 M/c «Болт и Блип»
09.00, 13.00 Новости
09.55 Мегахит. «Солдат Джейн»
12.10 «Тарих. Тағдыр. Тұлға»
13.10 T/c «Атлантида»
14.50, 22.15 T/x «На кры-
лях любви»
16.30, 21.30 Телехикая «Өз
үйім-2»
17.30 «Менің тағдырым»
18.00 T/x «Жұмбақ жандар»
18.45 T/x «Тракторшының
махаббаты»
19.30 T/x «Бәсеке»
20.00 Қорытынды
жаңалықтар
20.30 «Зерде»
21.00 Итоги дня
23.00 Футбол
01.00 «Вишневый сезон»
01.45 «Әсем әуен»

12.00 «Қалаулым»
15.00 Сериал «25-й час»
16.55 «Пусть говорят»
18.00 «Басты жаңалықтар»
18.45, 03.10 «Пендеміз ғой»
20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВО-
СТИ»
20.45 Сериал «Гончие-3»
22.00, 02.25 «П@УТИНА»
23.00 «Гончие-2» Продол-
жение
00.30 Ночной кинотеатр
«Лучше чем люди»
01.35 «Мужское/Женское»

КТК

07.05 «КТК» қоржынынан»
ойын-сауық
07.20 T/x «Женнеттің көз
жасы»
08.30 T/x «Қайсар жесір»
09.30 «Юрмала»
10.30 X/ф «Другой»
14.30 X/ф «Не вместе»
16.30 T/x «Аталар сөзі»
17.10 Мерекелік концерт
18.00 «Сүйікті Дениз-2»
19.30 Кешкі жаңалықтар
20.00 «Астарлы ақиқат»
21.00 Вечерние новости
21.30 «Вышибала»
23.20 «Лабиринты»
01.10 «Аталар сөзі»
01.40 T/x «Женнеттің көз
жасы»
03.00 «Әйел қырық
шырақты»
03.40-04.30 «КТК»
қоржынынан» ойын-сауық

ЖЕТИСУ

07. 05 Ән әлемі
07.30 «Таңжарық»
09.00 Апта (қаз)
09.50 Ән әлемі
10.00 Апта (рус)
10.50 Спорт тайм
11.15 Полиция қызметі,
11.30 Мультфильм
12.00 Қазақ әні
12.50 K/ф «Қилы кезең»
14.15 д.ф. «Лекарства для
выживания»
15.10 А.Исәділдің
шығармашылық кеші
17.00 Жаңалықтар
17.20 Новости
17.35 Монолог С.Елубай
18.00 Шашу
19.00 Д/ф «Бабалар
мұрасы»
19.40 Д/ф «Ерен ерлердің
мұрасы»
20.00 Бай қуатты болайық
20.30 Жаңалықтар
21.00 Туржорық
21.30 Новости
22.00 Телесериал «Елес
қыз»
22.35 Д.ф «Төтенше
оқиғалар жылнамасы».
23.00 Жаңалықтар
23.30 Новости

7 КАНАЛ

06.00,13.50 T/x «Жаңа
Келін»
07.00, 21.05, 03.00 T/x
«Элиф»
09.00 M/c «Монкарт»
10.40 X/ф «Гамбит»
12.50, 03.45 T/ф «Жазмыш»
15.00 X/ф «Рәкетир»
X/ф «Рәкетир-2»
19.00 T/c «Балабол-2»
21.00 Лотерея 777
23.10 T/x «Тақиясыз
періште-2»
00.20 X/ф «Ультраамери-
канцы»
02.30 «KZландия»
04.30 «Жеңіп көр»
05.15 «Қуырдақ»

ЕВРАЗИЯ

06.00 «Той базар»
06.40, 04.10 «Той заказ»
07.10 Тамада Баттл
08.00 Телеканал «Доброе
утро»
11.00 «Поле Чудес»

Сейсенбі - Вторник, 23 шілде

ҚАЗАҚСТАН

06.05, 14.00 «Көңіл
толқыны»
06.30, 17.00,20.00,00.15,
02.50 AQPAPAT
07.00 «TANSHOLPAN»
09.30 «Роботкөлік Поли
және оның достары»
Мультфильм
10.00, 03.20 «Қызық екен»
10.50, 18.10 T/x «Қайран
күндер»
12.35 «JAN JYLYY»
13.00 T/x«Парыз»
15.00, 21.30 T/x «Гүлпері»
16.00, 00.45«SHANYRAQ»
17.15, 22.30 T/x «Бізбен
бірге»
20.30 T/x «Сүйе білсең»
23.20 T/x «Құбылай хан»
01.35 Д/ф «Ақ үй хрони-
касы»
02.00 «Қарекет»

ХАБАР

06.00 «Тамаша»
07.00 «Қызық times»
08.00, 12.00 Жаңалықтар
08.10, 09.10 M/c «Болт и
Блип»
09.00, 13.00 Новости
10.15 «Тур де Хабар»
10.45, 18.45 T/x
«Тракторшының махаб-
баты»
11.30, 19.30 T/x «Бәсеке»
12.10 «Бабалар ізімен»
12.30 «Сделано из втор-
сырья»
13.10 T/c«Атлантида»
14.50 Футбол
16.30, 21.30 T/x «Өз үйім-
2»
17.30 «Менің тағдырым»
18.00, 00.10T/x «Жұмбақ
жандар»
20.00 Қорытынды
жаңалықтар
20.30 «Зерде»
21.00 Итоги дня
22.30 T/c «На крыльях
любви»
01.00T/c «Вишневый
сезон»
01.45 «Әсем әуен»

АСТАНА

06.00, 03.30 «Ән мен әзіл»
07.00 Аружанмен бой жазу
07.10 Разминка с Аружан
07.20 «KazNet»
07.50, 13.30Мультфильм
09.50 «Доктор рекомен-
дует»
10.00, 22.00 T/x «Абысын-
дар»
11.30 T/c «След»
14.00«MoneyTime»
14.15 «ТенгеманияNEXT»
14.30«Ел аузында»
15.30, 21.00 T/x «Үмітінді
үзбе»
16.30 T/x «Қорғансыз»
17.30 «Ruh.kz»
18.00, 00.30 «Кешіккен
хат» түрік телехикаясы
20.00, 02.30 Жаңалықтар
20.30, 03.00 Новости
«20.30»
23.30 «Бір туған»

ЕВРАЗИЯ

06.00, 02.20 «Той базар»
06.40 «Той заказ»
07.10, 18.00 «Басты
жаңалықтар»
08.00 Телеканал «Доброе
утро»
11.00 Сериал «Кругово-
рот»
12.00 «Қалаулым»
15.00 Сериал «25-й час»
16.55 «Пусть говорят»

18.45 «Кеш қалмайық»
20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВО-
СТИ»
20.45 Сериал «Гончие-3»
22.00, 01.35 «П@УТИНА»
23.00 «Гончие-2» Продол-
жение
00.30 Ночной кинотеатр
«Лучше чем люди»

КТК

07.05 Кешкі жаңалықтар
07.30 T/x «Женнеттің көз
жасы»
09.00 T/x «Қайсар жесір»
10.00 Новости
10.30 «Вышибала»
12.30, 23.20 X/ф «Лабиринты»
14.30 X/ф «Не вместе»
16.30 T/x «Аталар сөзі»
17.20 Мерекелік концерт
18.00 «Сүйікті Дениз-2»
19.30 Кешкі жаңалықтар
20.00 «Астарлы ақиқат»
21.00 Вечерние новости
21.30 «Вышибала»
01.10 «Аталар сөзі»
01.40 T/x «Женнеттің көз
жасы»
03.00 «Әйел қырық
шырақты»
03.40-04.30 «КТК»
қоржынынан» ойын-сауық

ЖЕТИСУ

07. 05 Ән әлемі.
07.30 «Таңжарық»
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 Туржорық
10.30 Бай қуатты болайық
11.00 T/c «Елес қыз»
11.40 Д/ф «Ерен ерлердің
мұрасы»
12.00 Шашу
13.00 K/ф «Тақиялы
періште»
14.30 Д.ф. «Смертоносные
посланники».
15.30 Концерт «Маржан
қыз»
17.00 Жаңалықтар
17.20 Новости
17.35 Монолог
Н.Жанпейісов
18.00 Шашу
18.50 Д/ф «Шапық Шөкин»
19.00 Телесериал «Ар-
найы өкілдер»
19.45 «Оқырман» әдеби
клубы
20.30 Жаңалықтар
21.00 Тарих парақтары
21.30 Новости
22.00 Телесериал «Есел
қыз»
22.35 Өмірі өнеге
Ө.Ілімжанов
23.00 Жаңалықтар
23.30 Новости

7 КАНАЛ

06.00,13.50 T/x «Жаңа
Келін»
07.00, 21.05, 03.00 T/x
«Элиф»
09.00 M/c «Монкарт»
10.20, 19.00 T/c «Бала-
бол»
12.50, 03.45 T/ф «Жаз-
мыш»
15.00 T/c «Хозяйка»
17.00 T/c «Минус один»
18.00, 00.20 T/c «Спецо-
трид Кобра 11»
21.00 Лотерея 777
23.10 T/x «Тақиясыз
періште-2»
01.20 X/ф «Районы»
04.30 «Жеңіп көр»
05.15 «Қуырдақ»

Сәрсенбі - Среда, 24 шілде

ҚАЗАҚСТАН

06.05, 14.00 «Көңіл
толқыны»
06.30, 17.00, 20.00, 00.15,
02.55 AQPAPAT
07.00 «Таңшолпан»
09.30 M/ф «Роботкөлік
Поли және оның достары»
10.00, 03.25 «Quzyq
eken...»
10.50 Телехикая «Қайран
күндер»
12.35 «Келбет»
13.00 T/x «Парыз»
15.00, 21.30 Телехикая
«Гүлпері»
16.00, 00.45 «SHANYRAQ»
17.15, 22.30 T/x «Бізбен
бірге»
20.30 «Сүйе білсең»
23.10 T/x «Құбылай хан»
02.05 «Қарекет»

ХАБАР

06.00 «Тамаша»
07.00 «Қызық таймс»
08.00, 12.00 Жаңалықтар
08.10 M/ф «Болт и Блип»
09.00, 13.00 Новости
09.10 M/ф «Артур и мини-
путы»
10.15 «Тур де Хабар»
10.45, 18.45 Тракторшының
махаббаты»
11.30, 19.30 Телехикая
«Бәсеке»
12.10 «Важно знать»
12.30 «Алтын бесік»
13.10 Сериал «Атлантида»
14.50, 22.30 «На крыльях
любви»
16.30, 21.30 T/x «Өз үйім»
17.30 Тұсаукесер! «Сені
іздедім»
18.00, 00.10 T/x «Жұмбақ
жандар»
20.00 Қорытынды
жаңалықтар
20.30 Интеллектуальное
шоу «Зерде»
21.00 Итоги дня
01.00 T/c «Вишневый
сезон»
01.45 «Әсем әуен»

АСТАНА

06.00, 03.30 «Ән мен әзіл»
07.00 Аружанмен бой жазу
07.10 Разминка с Аружан
07.20 «Kazнет»
08.00, 13.00 Мультфильм
10.00, 22.00 «Абысындар»
телехикая
11.30 «След»
14.00 «Монейтайм»
14.15 ТенгеманияNEXT
14.30 «Ел аузында»
15.30, 21.00 «Үмітіңді үзбе»
16.30 «Қорғансыз» теле-
хикая
17.30 «Ruh.kz»
18.00, 00.30 T/x «Кешіккен
хат»
20.00, 02.30 Жаңалықтар
20.30, 03.00 Новости
«20:30»
23.30 T/x «Бір Туған»

ЕВРАЗИЯ

ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ
17.00 «Пусть говорят»
18.00 Басты жаңалықтар
18.45, 03.10 «Пендеміз
ғой»
20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВО-
СТИ»
20.45, 23.00 T/c «Гончие-2»
22.00, 02.25 «П@УТИНА»
00.30 Кино «Лучше, чем

люди»
01.35 «Мужское-женское»
04.10 «Той заказ»

КТК

07.05 Кешкі жаңалықтар
07.30 «Женнеттің көз
жасы»
09.00 «Қайсар жесір»
10.00 Новости
10.30, 21.30 «Вышибала»
детектив
12.30, 23.20 X/ф «Лабиринты»
14.30 X/ф «Не вместе»
16.30, 01.10 «Аталар сөзі»
өзбек телехикаясы
17.20 Мерекелік концерт
18.00 T/x «Сүйікті Де-
низ-2»
19.30 Кешкі Жаңалықтар
20.00 «Астарлы ақиқат»
21.00 Вечерние новости
03.00 «Әйел қырық
шырақты»
03.40-04.30 «КТК
қоржынынан» ойын-сауық

ЖЕТИСУ

07. 05 Ән әлемі.
07.30 «Таңжарық»
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 Д/ф «Бейбітшілік
қабырғасы»
10.30 Тарих парақтары
11.00 Телесериал «Елес
қыз»
11.35 Өмірі өнеге
12.00 Шашу
13.00 «Оқырман» әдеби
клубы
13.50 Д/ф «Археология
жұмбақтары»
14.20 Концерт «Өндер мен
жылдар»
16.10 Д/ф «Қазақстанның
цифрлы симфониясы»
16.45 Д/ф «Е.Бекмаханов»
17.00 Жаңалықтар
17.20 Новости
17.35 Монолог
Б.Әбділманов
18.00 Шашу
19.00 Ұлт пен рух
19.30 Телесериал «Ар-
найы өкілдер»
20.20 Д/ф «Олжабай
батыр»
20.30 Жаңалықтар
21.00 Арнайы репортаж
21.30 Новости
22.00 Телесериал «Елес
қыз»
22.35 Қарттарым қазынам
23.00 Жаңалықтар
23.30 Новости

7 КАНАЛ

06.00, 13.50 T/x «Жаңа
келін»
07.00, 21.05, 03.00 T/x
«Элиф»
09.00 «Монкарт»
10.20, 19.00 Сериал «Ба-
лабол-2»
12.50, 03.45 Телехикая
«Жазмыш»
15.00 T/x «Хозяйка»
17.00 Сериал «Минус
один»
18.00, 00.20 Сериал
«Спецотряд. Кобра 11»
21.00
Лотерея777+Лотарей 6/49
23.10 T/x «Тақиясыз
періште»
01.10 X/ф «Гамбит»
04.30 «Жеңіп көр»
05.15 «Қуырдақ»

ҚЫЛМЫС

БҮГІНГІ ҚОҒАМДА «АР-ҰЯТ» ДЕГЕН ҚАСИЕТТІ ҰҒЫМНЫҢ ҚҰНЫ ТӨМЕНДЕП, «АРСЫЗДЫҚ» БЕЛЕҢ АЛДЫ. ТӘУЕЛСІЗДІК АЛДЫҚ ДЕП БӨРКІМІЗДІ АСПАНҒА АТЫП ҚУАНЫП, ШЕКАРАМЫЗДЫ АЙҚАРА АШТЫҚ. БАТЫСТЫҢ ҮЛГІСІНЕ ЕЛІКТЕЙМІЗ ДЕП ЕСІМІЗДІҢ КЕТКЕНІ СОНШАЛЫҚ, САЛТЫМЫЗДА ЖОҚ, ЖАНЫМЫЗҒА ЖАТ, ЕУРОПАНЫҢ АНАЙЫ ҮРДІСІН ҚАНЫМЫЗҒА СІңІРІП АЛДЫҚ.

Ұлдарымыз «қызтеке», қыздарымыз «жезөкше» болып шыға келді. Талбесіктен басталатын бала тәрбиесі тасада қалып, «қызға қырық үйден тыйым» деген салтымыз санаттан өшіп қалды. Екі күннің бірінде еститін сөзің зорлық-зомбылық. Қыл аяғы бесіктен белі шықпаған бүлдіршінге дейін зорлық көрсететін тас жүректер көбейді. Ару деп аялап, қыздарға қорған болатын еркек атаулының бәріне топырақ шашудан аулақпыз. Бұқара халық қазір көлікке отырудан да қорқатын болған. Жетем деген жеріңе жеделдетіп жеткізе қоятын таксистер де жолаушыны жол жөнекей зорлап кететін болды. Арсыз ойын іске асырып жібере салса бірсәрі, жасаған қылмыстарының іздерін жасыру үшін жәбірленушінің көзін жойып, адам қанын мойындарына жүктеп жүргендері қаншама? Мәселен, Алматы облысында әйелдерге қырғидай тиетін таксит ұсталды. Бұл оқиға биыл болды. Әйелді зорламақ болған, бірақ, жәбірленуші қатты қарсылық көрсеткен соң, бағалы заттарын тонап кеткен 27 жастағы күдікті құрыққа ілінген. Полицейлердің айтуынша, мұндай қылмыстардың басым көпшілігі түнгі және таңғы уақыттарда болады екен. Такси жүргізушілерінің жолаушыларды ұрып-соғуы, заттарын тартып алуы, қыз-келіншектерді зорлауы, тіпті өлтіруі сияқты әрекеттерге баруы қоғамды алаңдатып отыр. Оңай олжамен жеңіл табысқа кенелгісі келгендер түбі бір жауапкершіліктің бо-

НӘПСІСІН ТЫЯ АЛМАҒАН ТАСБҮЙРЕКТЕР

жасқа толмағандарға зорлық көрсеткен азаматтарды адам деп айтуға аузың да бармайды екен. Өрімдей жас қызға көз алартып, құрбандығына айналдыруға қалай дәті барады деп ойланасың. Ойланасың да, осылардың денсаулығында кінәрат бар шығар деген дүдәмал оймен арпалысасың. Мұндайда Абай дананың: «Атымды адам қойған соң, қайтып надан болайын» деген

дай арамтамақтарды үкімет абақтысына қамап, бюджет қаржатынан дайын төсекпен, дайын тамақпен қамтамасыз ету кімге абырой әпереді? Керісінше мұндайларды қытай заңымен атып тастаса деген арман – қазақстандық әр адамның мақсаты. Бірақ, біздің де мемлекет ату жазасына мораторий жариялағалы келбеті адам болғанмен, іс-әрекеті адамдық қасиетке үш қайнаса сорпасы қосылмайтын екі

аяқты надандардың (педофильдердің) көбейіп бара жатқаны көрер көзге қорқыныш ұялатады. Мәселен, 2018 жылы 12 жастағы қызды зорлаған оқиға Іле ауданында болды. 1996 жылғы күдікті балауса қызды ауылдағы қонақ үйлердің бірінде арам ойын іске асырған. Тағыда осындай жан түршігерлік оқиға 2017 жылы Алматы облысының «Түрген» ауылында 8 жасар қызды пе-

дофиль зорлады деген жаңалық ақпарат құралдарын шулатты. Абырой болғанда медициналық сараптама оқушының зорланбағанын анықтаған. Ал, әлгі наданның ауыр қылмыс жасауына мектептің жоғары сыныбында оқитын жеткіншек кедергі келтірген. Алайда, жас баланың психологиялық соққы алуына, үрейленіп қалуына қылмыскердің зияны тиген жоқ деп ешкім де айта алмайды ғой. Педофильдердің қолдарымен жасалған қылмыстар айтуға ауыз бармайтын, қылмыстардың ішіндегі ең ауыры. Өрі

жасөспірімдерге жасалған зорлық-зомбылық. Балалық шағында үлкеннен мейір көрмей, көргенсіздік іс көріп, жәбірленген жеткіншектердің жүрегіне түскен жараны, кеуделеріне ұялап қалған қорқынышты, әрі обалсауабын кім арқалайды. Ал, әлгі сұмырайлар, қылмыстық жазаларын өтеп, бостандыққа шығар, заң бойынша піштіріліп тартылар, олардың жер басып жүруге, құқығы бар ма? Себебі, олар жас өркеннің болашағына балта шапты. Уайымсыз-қайғысыз ойнап жүрген ойын баласының жүйкесін бұзды. Ойланатын, «жеті өлшеп бір кесетін» сауал осы. Мұндай надандар қыздар түгілі, ер балаларға зорлық көрсетіп жүрген жоқ па? Жазып отырған мақалының ауқымы да ауыр. Бірақ, «ауруды жасырсаң өлім әшкерлейді» демекші, жасырып жабу жапқанымен, «көзге шыққан сүйелдей» бадырайып тұрған кеселді түп тамырымен жоймасақ, зорлық деген кесепат жас-кәрі демей меңдеп барады.

Әулие-әмбие болған, ата-бабаларымыздың: «Қарағайдан шайыр, адамнан қайыр кеткен заман болады» деген жорамалы айна қатесіз келіп тұр. Қайырымдылық қалтарыста қалып, қатыгездік пен күн кешкен адам баласы неге мұнша бұзылды. Бұған кім кінәлі, заман ба, адам ба? Әрине, адам кінәлі. Тәлім-тәрбие шетке ысырылып, ашкөздік, арам пиғылдық алдыға шығып, әлімжеттік дәуірлеген кезеңде тұрмыз. Өйтпесе қазақ – қазақ болып жаралғалы, қыз баланы «аз күнгі қонақ» деп төрге оздырып, өрісім деп ардақтап, «қыз бала жылаамасын, оның көз жасы ауыр болады», - деп қызғыштай қорып отыратын текті ел емес пе едік?! Сол тектіліктің тебінгісі неге үзілді? Аналарға алакөзбен, қыздарға

қызыл көзбен қарап, зорлық-зомбылық көрсетіп жүрген надандар сол әйел қауымынан өсіп-өніп отырғандарын біле тұра, неге безбүйректеніп кетті. «Тентегіне тек дейтін баба, қызына қырық үйден тыйым салған салтым қайда? «Айтқанның аузы көргеннің көзі жаман» дегендей, тағы да фактіге жүгінейік. Қасиетті Қаратал ауданында, 2013 жылы жантүршігерлік қылмыс жасаған топ құрықталды. Үштөбе елді мекенінің үш тұрғыны қыз ұрлап, соққыға жыққан. Мұнымен тоқтамаған жігіттер оны зорлап, соңында буындырып өлтіреді. Ең сорақысы сол, осы қылмысты жасаған бұзақыларды бойжеткеннің жанында болған жігіт те тоқтата алмаған. Алты бірдей қылмыстық іске тартылған күдіктілердің бірі кәмелеттік жасқа да толмағанын ақпарат құралдары жарыса жазып жатты. Қатыгездікке барған үш жігіт ішімдікке тойып алып, көше бойындағы көлікті тізгіндеген азаматты соққыға жығып, жүк салғышқа қамап, қасындағы жо-

лаушы қызды өздерімен бірге алып кетіп, ойларына келгенін істеген. Зорлық ұлтта дінге қарамайды. Қыз зорлағандар арасында өзге ұлттың өкілдері де бар. Алайда, осы ауыр қылмыстың бел ортасында біздің де қазақтарымыздың жүргені жаныңа батады. Мақала басында, кәмелетке толмаған жас өркендер мен таксистердің арбауына түскен бойжеткендер туралы айтылса, Алматы облысының Бәйтерек ауылында 56 жастағы тұрғынды зорлады деген күдікпен ер адам ұсталды. Анасындай адамға зәбір көрсеткен күдікті небары 31 жаста болған. Арам ойын іске асырып, қылмыстық ізін жасыру үшін жайлауға қашқан күдікті де заң алдында тиісті жазасын алған шығар. Осындай тағы бір қылмыс 2018 жылы Сарқан ауданында орын алған. 35 жастағы келіншекті зорлаған күдікті, сотқа дейінгі тергеулер кезінде қолхат жазып беріп қашып кеткен. Ол жайлауда жасырынып жүрген жерінен полиция бөлімшесіне жеткізілді.

Жалпы Алматы облысы бойынша 2018 жылдың жарты жылдығында 120-бап бойынша 17 іс тіркеліп, 20 адамға үкім кесілсе, 2019 жылдың жарты жылдығында 29 іс қаралып, 33 адам сотталды. Бұл қылмыстардың жылма-жыл, тіпті жарты ай сайын көрсеткіші артып отырғанын ескерсек, қоғам үшін аса қауіпті екенін аңғаруға болады. Әсіресе, жасөспірімдердің өмірлеріне қорған бола алмасақ, біздің мемлекеттігіміз қайсы?! Құдайдан қорықпаған, құдайсыздар, заңнан қорқып аяғын тартыпты, нәпсісін тыйыпты дейтіндей халге жету үшін заң шығарушы органдар осы мәселені қайта қарауы керек сияқты?!

Айтақын МҰХАМАДИ

латынын біле тұра қылмысқа баратыны жаға ұстатады. Бұл әсіресе жол-жөнекей қолын көтеріп көлік тосатын адамдардың өміріне қауіп-қатер төндіруде. Жасыратыны жоқ, адамдардың көбі тіркелмеген такси жүргізушісін тоқтатып, олардың қызметін пайдаланады. Тағы бір такси жүргізушісі жолаушы әйелді зорлап, кейін үйіне жеткізіп салған. Бұл таксилерге қатысты қылмыс. Ал, адам баласынан мейірімділік қашып, қатігездік бойларын билегендерге қандай дауа қолдануға болады. Кәмілеттік

өсиеті әдіра қалып, адамдықтан аттап айуандық әрекетке барған надандарға налысың. Интернет желісіндегі ақпараттарға шолу жасасаң төбе шашың тік тұрады. Адамдық ардан безіп, нәпсісін тыя алмаған тасбүйректерге сот үкім шығарып, темір торға тоғытытқанмен, одан шығып жатқан нәтиже қайсы деген сауал санаңның шаңын қағады. Басқа-басқа өрімдей, он екіде бір гүлі ашылмағандарға зорлық көрсеткендерді заң жүзінде еркектік атынан айырып, жаңа қабылданған заң бойынша «піштіріп» тастағанмен, он-

РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ

Өткен тарихымызға құрметпен қарап, оны танып-білуге құштарлығымыздың мол болуына, рухани мұраларымыздың негіздерін айқындау арқылы ұрпақтар арасындағы мәдени-тарихи сабақтастықты жаңғырту үшін тәуелсіздік жылдарында Елбасы Н.Назарбаев бірнеше бағдарламаның тұсауын кескен болатын.

2004 жылы «Мәдени мұра» бағдарламасының аясында отаршылдық тұсында сөнуге сәл қалған рухани мұраның ұшқыны қайта тұтатылып, Қазақстан аумағындағы тарихи-мәдени ескерткіштер мен нысандар жаңартылды. 2013 жылы «Халық – тарих толқынында» бағдарламасы арқылы әлемнің ең белді архивтерінен төл тарихымызға қатысты құжаттар жиналып зерттелді. Ал 2017 жылы жарық көрген «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласының жөні тіптен бөлек. Аталмыш мақаланың аясында «Латын әліпбиіне көшу», «Қазақстанның киелі жерлерінің географиясы», «Жаңа гуманитарлық білім. Қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық», «Жаһандағы заманауи қазақстандық мәдениет», «Қазақстандағы 100 жаңа есім» және «Туған жер» жобалары арқылы қоғам өркениеттің шыңына бір табан болса да жақындап қалды.

Атадан қалған жерді, тіл мен дәстүрді сақтап қалу үшін және Қазақстанды әлемдегі ең дамыған елдердің қатарына қосу мақсатында өткен жылдың аяғында Елбасының «Ұлы даланың жеті қыры» атты мақаласы қатарға қосылған болатын. Бір жарым жыл бұрын жарыққа шыққан «Рухани жаңғыру» бағдарламасының заңды жалғасы ретінде қарастыратынын Мемлекет басшысы айтса да, менің пікірімше, аталмыш мақала осыған дейін қабылданған бағдарламалардың көш басында тұруы қажет. Себебі, өзімізді тану дегеніміз – тарихты тану. Қазақ халқының бүгінгі мәдениеті, сана-сезімі, дүниетанымы өте тереңде жатыр, оны жан-жақты түсіну үшін халқымыздың мыңдаған жылдардағы бастау көздері мен іздерінен табуымыз керек.

Қашанда өзінің бай тарихы мен мәдени мұрасымен әмбеге аян қазақ халқының әрбір аймағының өзіндік тарихы мен алар орны бар. Соның ішінде жер жаннаты Жетісу – қазақ жерінің баға жетпес алтын бесігінің бір бөлігі. Бұл жерде алғашқы Қазақ хандығы құрылды. Халықтың ұлт болып қалыптасуына ұйытқы болған сақ, үйсін, қаңлы этникалық тайпалары өмір сүріп, мол мұрасын қалдырған. «Жетісудың ағашының басы жеміс екен, шаруаға жақсы қоныс екен» деп Асанқайғы бабамыз айтпақшы, бұл жерде өмір сүруге қажеттінің бәрі бар. Тегіннен тегін «жер жаннаты» деп аталмаса керек. Ал Нұрсұлтан Әбішұлының «Ұлы даланың жеті қыры» атты мақаласында ерекше атап көрсетілген жеті қырдың түп-тамырының тереңі де осында жатыр.

АТҚА МІНУ МӘДЕНИЕТІ

Жылқы мен адам арасындағы қарым-қатынастың тарихы Қазақстан аумағының теріскейіндегі жазық даласында басталып, адамзаттың тағдырын түбегейлі өзгертті. Елбасының тарихи фактілерге толы мақаласында жылқы малының тұңғыш рет қазіргі Қазақстан аумағында қолға үйретілгендігі айтылған. Расында да Қамбар ата тұқымын кие тұтып, айнымас серігіне балаған ата-бабамызды тұлпарсыз елестету мүмкін емес. Осындайда әйгілі Асқар Сүлейменовтің «Өзгелер маймылдан жаралса жаралған шығар, қазақтар жылқыдан жаралған» дейтін сөзі еске түседі. Иә, қазақтың аргы-бергі тарихын саралап қарасаңыз жылқысыз өтпегенін көруге болады. Жалпы қазақтың тарихын, мәдениетін, өнерін, болмысын, философиясын, психологиясын жылқысыз елестету, жылқысыз зерттеу мүмкін емес. Сондықтан тарих сахнасында қазақ атпен пайда болған. Оған еліміздің түкпір-түкпірінде жүргізілген археологиялық зерттеулердің деректері дәлелдей түседі.

Ежелгі дәуірлерде-ақ қазіргі Қазақстан аумағы жылқының қолға үйретілген мекені болғандығын мынадан көруімізге болады. Солтүстік Қазақстандағы Ботай мәдениеті

ҚАЗАҚДАЛАСЫ ӘЛЕМ ХАЛЫҚТАРЫ КӨЗ ТІККЕН, ҚЫЗЫҒА ҚАРАЙТЫН ДҮНИЕЛЕРДІҢ БАРЛЫҒЫНА ТҰНЫП ТҰР. АТА-БАБАЛАРЫМЫЗДЫҢ АДАМЗАТ ТАРИХЫНДА ҚАЛДЫРЫП КЕТКЕН ӨШПЕС ІЗДЕРІ СОНЫҢ ДӘЛЕЛІ. ЕЛІМІЗДІҢ САН ҒАСЫРЛЫҚ ТАРИХЫ КҮЛЛІ АДАМЗАТТЫҢ ӨМІРІНЕ ЕЛЕУЛІ ӘСЕР ЕТКЕН ОҚИҒАЛАРДЫҢ КУӘСІ ДЕ БОЛЫП ОТЫР. СОНДЫҚТАН БАРЫМЫЗБЕН БАРШЫЛЫҚ ЕТІП, МАҚТАНУЫМЫЗҒА ТОЛЫҚ НЕГІЗ БАР.

энеолит дәуірінде, Арқайым ескерткіштері орта қола дәуірінде, Қазақстанның барлық аймағынан кездесетін арий, сақ, ғұн кезеңдерінің ескерткіштері ежелгі Қазақстанда жылқының қолға үйретіліп, әдет-ғұрыптық рәсімдердің ажырамас бір бөлігіне айналғанын көрсетеді. Дала өркениетінің бастауында тұрған ерекше мәдениетке төрткүл дүниенің қызығушылығы бірде-бір толастамағаны осыдан-ақ көрініп тұр.

Жылқының тұңғыш рет қолға үйретілуі мен атқа міну мәдениетінің қалыптасуы солтүстік өңірлердегі қоныстарда табылған деп айтсақ та, Қазақстанның түкпір-түкпірінде жылқы малының сүйектері мен олардың тасқа қашап бейнеленген бейнелері көп кездеседі. Солардың бірі Жетісу өңіріндегі жылқы малының жартастарға бейнеленген суреттері мен қорымнан табылған сүйектері елдімекеннің мұрасын аша түседі. Олардың қатарында қола дәуіріне жататын Қарақыр тауында, Жамбыл ауданы Қарабастау ауылында, Алматы қаласынан солтүстік-батысына қарай Шошқалы шатқалында тасқа қашалған суреттерде үзеңгісі салбыраған ат үстінде тік тұрған салт аттының бейнесі көп бейнеленген. Басына мүйізді дулыға киген аттылы садақшының бейнесі Жетісуда сирек кездесетін суреттердің бірі. Салт аттылардың барлығы қару-жарақты, аттарын сәндеп, үстіне жабу жапқан. Сонымен қатар, арқар мен жылқылардың бейнелері (б.з.д. I мыңжылдық) мен жаяу садақшының арқар аулау сәтін бейнелейтін көріністер көп.

Ежелгі қазақтың жылқымен етене жақын екенін тарихтың атасы саналатын Геродот, араб саяхатшысы Ибн-батута, одан бергі Ресей және Еуропа зерттеушілері өз еңбектерінде жазып кеткен. Сан ғасырдан бері тақымынан тұлпары, қарынан құрығы, қолынан найзасы түспеген қазақты 18 ғасырда орыстың Ақ патшасы аттан түсіруге таппынады. Сол кезде II Екатерина: «Қазақтарды атқа мінгізбендер. Олар атқа мінсе кімді болса да таптап кетуден тайынбайды» дегені шындық еді. Аттан түскен қазақтың рухы да төмен түскенін тарихтан білеміз.

Археологиялық қазбалардан, ежелгі және бергі зерттеушілердің еңбектерінен басқа да бір құнды дүние бар. Ол – қазақтың рухани мұрасы. Рухани жан-дүниемізде жылқы малының алар орны ерекше. Қазақ халқы жылқыны ең алдымен ел қорғаны, ердің жан серігі деп дәріптеген. Оған біздің әдеби мұрамыз дәлел. Ұлттық мифологиядағы иесі қысылғанда тіл бітіп, ақыл айтатын тұлпарлар (мысалы: «Ер Төстік», «Алтын

сақа», т.б. ертегілерде), батырлық жырлардағы Қобыландының Тайбурылы, Алпамыстың Байшұбары, Қамбардың Қарақасқа аты, бергі заман батырлары Исатайдың Ақтабаны, Амангелдінің Шалқасқасы иелерімен бірге жыр-аңызға айналып, ел құрметіне бөленген. Байлығының құнын тек жылқымен өлшейтін (мысалы «Қозы көрпеш – Баян сұлу» эпосындағы «Қарабайдың 90 мың жылқысы...») қазақ халқы жүздеген мың жылқысы үшін жаңа жайылым жерлерді іздеп, сол жерлерін жасақпен қорғаған.

Осындай мол мұрамыз жылқы тарихының, жылқыны қолға үйрету тарихының бастауы екенін тарих өзі-ақ айқындап, қазақ даласында қолға үйретілген жылқы жануары әлемдік өркениетті алға сүйрегені анық. Әсіресе, ауыздық пен үзеңгіні ойлап тапқан, етікке өкшені қадап, шалбарды да тіккен бабаларымыз әлемнің тізгіні мен тіреуішін ұстап, атқа міну мәдениетінің негізін қалады.

Ата-бабаларымыз жылқыға қатысты ашылған барлық жаңалықтың бастауында тұр. Демек, атқа міну мәдениеті, жылқы шаруашылығы жер жүзіне Ұлы даладан тараған деп айтуға толық негіз бар. Оның ішінде Жетісу өлкесі салмақты орын алады.

ЕЖЕЛГІ МЕТАЛЛУРГИЯ

Қазақ халқының шаруашылығының іргетасы металлургия болып табылады. Себебі, Қазақстан аумағында тау-кен ісі мен металлургия қола дәуірінен бастап дамып, ерте темір ғасырында да кен өндіру ісі тоқтамаған. Ал археологтардың пікірінше Ұлы даладағы ежелгі металлургия Ұлытау жерінен дамыған. Киелі өлкедегі Талдысай өлкесі ежелгі металлургияның отаны саналады. Жезқазған, Қарсақбай, Жезді аймақтары ежелден танылған кенді өлкелерде ата-бабаларымыз мыс балқытып, түрлі бұйымдар жасаған. Бүгінде түсті металлургияның орталығына айналған өңірлерде қола, темір дәуірінен бастап металлургия орталықтары болды. Осыдан бірер бір жыл бұрын отандық ғалымдар шахталық тәсілмен жұмыс істейтін жер асты пештерін тапқан болатын.

Ежелгі заманда Қазақстанның Орталық, Солтүстік және Шығыс аймақтарында тау-кен өндірісінің ошақтары болғанын тарихшы ғалым-археологтар зерттеу жұмысы барысында дәлелдеді. Сонымен қатар ежелгі металлургияның іздерін киелі Жетісу жерінен де көруге болады. Ерте

темір дәуіріне жататын Молалы-I обасында металл бұйымдар бетіне бедер салуға арналған аспап, «Есік» қорғанынан табылған металл ыдыстар, Таңбалы археологиялық кешеніндегі металл құралдарын қолдану әдісімен қашалып салынған петроглифтер мен металл бұйымдарының сынықтары және қола дәуірі мен ерте темір дәуіріне жататын Бұтақты-I археологиялық кешенінде табылған бұйымдардың күрделілігіне орай, бұл жерде металл өңдеу өнеркәсібінің бар болғанын айғақтайды. Өңдеу кезінде соғуды, балқыта құюды қолданғанын көрсетеді. Мұнда табылған бұйымдардың көпшілігі қалыпты құйма әдіспен жасалған еңбек құралдары.

Орта Талғар өзенінің шатқалында (Сол-нечное шатқалы) молибденит минерал кені табылған. Мұнда сауыт жасауға қажетті болат құрамына қосу үшін металл молибден өндірілген. Соғыс жылдары альпинистер лагеріне саяси тұтқындар қамалатын лагері орналасқан. Ізінше майдан үшін молибден өндіру жұмыстары басталып, шағын су станциясы мен металл өңдеу орны жасалған. Кенді тұтқындар ешбір техника қолданбай қолмен өндірген.

Құрылымы жағынан Текелі-Көксу кентасты алаңында орналасып, Оңтүстік Жоңғар антиклинорийінің солтүстік қанатымен ұштасып жатқан Текелі қаласындағы полиметалл кен орны 1933 жылы ашылса да, 1935-1937 жылдары барланып, қоры есептелген. 1942 жылдан бастап пайдаланылып келеді. Екінші дүниежүзілік соғыс кезінде Текелінің қорғасын-мырыш кені соғысқа қажетті аса зәру шикізат болған деседі. Бүгінгі күні темір кенін шығару және өңдеу арқылы шойын өндірісі шарықтап жатыр.

Біздің бабаларымыздың алдыңғы сапта тұрған негізгі шаруашылығы мал өсіру болса, екінші орында егін шаруашылығы жайғасқан. Ал үшінші шаруашылығы металлургия деп нық сеніммен айта аламыз. Оны ары қарай зерттеу, зерделеу тарихшылардың еншісінде.

АҢ СТИЛІ

Қазба жұмыстары кезінде ел аумағында табылған археологиялық жәдігерлер – ежелде бұл жерде жоғары дамыған мәдениет болғандығының дәлелі. Табылған заттардың арасында «аң стилі» өнері басқа жәдігерлердің бір саты жоғары тұратын озық мәдениеті. Елбасымыз айтқандай, мұраның жарқын көрінісі, көркем болмысы мен рухани байлығының айшықты белгісі осы өнер түрі. Қазақстанды мекендеген ежелгі тайпалар адамзат мәдениетінің көне беттерін «аң стилі» өнер үлгісімен байытты. Сөйтіп, өз қолтаңбасын қалдырған жұрт санатында тарихта танылды.

Қазақстанның түкпір-түкпірінде жүргізілген археологиялық қазбалардың нәтижесінде осы өнер түрінің түрлі өрнектері біздің ата-бабаларымыздың өз жазуы мен мифологиясы болғанын, әрі өндірістік тәжірибесі жоғарғы деңгейде болғанын растайды. Зерттеу еңбектерін саралау жолында құнды өнердің киелі Жетісу жерінде мол табылғанын байқадым.

Алматы облысының аумағында ерте темір дәуіріне жататын Молалы-I обасында скиф-сібірлік аң стилінде жасалған бұйымдар (жануарлардың бейнелері салынған қола белдік тоғалары, мысық тұқымдас аңдардың бастары бейнеленген сүйектен жасалған заттар және Қараеспедегі скиф-сақтардың «аң стиліндегі» өрнектері көп кездеседі. Ал Ешкөлмес археологиялық кешеніндегі ежелгі жартастағы бейнелер Қазақстандағы көне петроглифтердің шоғыры деуге болады. Бұл жерде барлығы 10 мыңнан астам бейне бар, оның үстіне археологтар бұрын белгісіз болып келген петроглифтерді жыл сайын тауып жатыр. Сурет салынған жақпар тастар 24 шатқалдан табылған. Шатқалдың өзі батыстан шығысқа қарай 25 шақырымға созылып жатыр.

Ал қола дәуірі мен ерте темір ғасырындағы петроглифті Үсек ғибадатханасында осы стильде орындалған 1500-нан астам суреттерде таутекелердің, арқарлардың, өгіздердің,

ЖЕТІ ҚЫРДЫҢ ӨЛКЕСІ

қабандардың, бұғылардың бейнелері мен жекелеген садақшылардың, екі доңғалақты арбалардың суреттерін тамашалауға болады.

Тарихи-мәдени мұралардың бірегей кешені Таңбалы археологиялық кешенінде екені даусыз. Себебі, археологиялық кешен түрлі тарихи кезеңдерге қатысты 5000-нан аса петроглифтерді қамтиды. Оған жабайы аңдардың бейнеленуі, сондай-ақ антроморфты бейнелер, соның ішінде қиялдан туғандары (бетперде киіп, аң терісін жамылған) суреттер ірі, терең және тыңғылықты қашалған.

Адам баласы есін білгелі бері өнермен бірге өзін-өзі жетілдіріп, мәдени игіліктерін жасап келеді. Ежелгі адамдардың еңбек әрекеті үдерісінде адамзат рухының байлығы қалыптасты, адамның эстетикалық сезімдері, сұлулықпен шабыттану қабілеттері дамыды. Әсіресе «аң стилі» әдісімен әсемделіп сомдалған нәзік те нақыш дүниелер басқа елдердің құрметпен қарауына мойын ұсындырды.

АЛТЫН АДАМ

Осыдан 50 жыл бұрын Есік қаласына бастайтын күре жолдан Алтын киімді адамның сүйегі табылғаны туралы ақпарат бүкіл әлем елдерінің басылымдарына жарияланып, төрткүл әлем үшін үлкен жаңалық болды. Бүгінде Шығыс Қазақстан өңірінен 9-шы Алтын адам табылып жатса да, шын мәнісінде алғаш әлемдік деңгейде мойындалған Алтын киімді ханзада біреу ғана. Қорғандардан алтын әшекейі бар адам сүйектерінің барлығы Алтын адам атанып кетуі дұрыс емес. Елімізде табылған Алтын адамға тең түсер жәдігер тек оңтүстік Украина жерінен табылған екен.

Ақиық ақын Мұқағалидың «Алтын адам,

Алтын адам... Адам жоқ! Алтын қалған жарқыраған» деп жырға қосқан Алтын адам туралы айтылған ақиқат та, аңыз да көп. Біреулер сүйегінің пішініне орай оны ер адам десе, басқалары жанында әсемдік бұйымдардың табылуына орай әйел адам деп таниды. Дүниені дүр сілкіндірген жәдігерімізге хромосомалық анализ жасау керек. Ұлы тарихымыздың алтын бастауында тұрған осы, елдігіміздің символын айқындайтын Алтын адамымыздың құны Қырым, Эрмитаж, басқа да әйгілі мұражайларында тұрған заттардың құнынан әлдеқайда жоғары екені сөзсіз. Оған қоса бұл жәдігер Египет астанасы Каирдағы көрмеде таныстырылған кезде мысырлықтар: «Сіздерде де фараондар болған екен ғой», - деп қатты таңырқапты. Ендеше осы тарихи,

мәдени құндылығымыз болып табылатын алтынмен апталған адамның құпиясының ашылуына себепкер осы мақала болады.

ТҮРКІ ӘЛЕМІНІҢ БЕСІГІ

Әлемде 130 миллионның үстінде түркі халықтары өмір сүріп келеді. Олардың әрқайсысының бай тарихы, мәдениеті, жазу-сызуы, рухани ұстанымдары бар. Ал ежелгі түркі халықтарының кіндік жұрты Алтай мекені саналады. Оны белгілі ғалым Н.Аристов өзінің еңбегінде «Түркілердің негізгі басты үлкен тайпалары алғашында Алтайды мекендеген. Алтайдағы жер-су аттары көне түркі халық аңыздарына енуі бұған дәлел бола алады» деп көрсеткен. Алтайдан тараған түбі бір түркі әлемі Еуразияның кеңістігінде тарап, қазақ халқының жұрт болып қалыптасуына септігін тигізді. Оны татар ғалымы Зәкиев түркілер бір жерден шығып, бүкіл Еуразия аумағына тарады деген пікірін жазып өткен. Ұлттық поэзиямыздың жүйрік ақыны Мағжан Жұмабаевтың жырларында Тұран, Түркістан, жалпы түркішілдік мәселесі әдемі баяндалады.

Ал түркі дүниесінің қалыптасуы мен түркі өркениетінің дамуы ежелгі Жетісу жерінен жалғасын тапқаны тарих ғылымы тағылымды баяндайды. Себебі, Ұлы Түрік қағанатының қалыптасқан жері осы аймақ. Батыс түрік қағанатының жергілікті мекені Жетісу болса, Түргеш және Қарлұқ қағандықтары шұрайлы жерге қоныс аударып, осы жерде шекараларын кеңейткен.

ҰЛЫ ЖІБЕК ЖОЛЫ

Әлемдік өркениет тарихындағы елеулі жетістіктердің бірі де бірегейі Ұлы Жібек жолы

болатын. Керуен жолдарының тарамдалған жүйесі Жерорта теңізінен Қытайға дейін Еуропа мен Азияны кесіп өтіп, ерте дүние мен орта ғасыр дәуірінде сауда байланыстары мен Батыс пен Шығыс мәдениеттері арасындағы тілдесуінің маңызды құралы қызметін атқарды. Жолдың неғұрлым ұзақ үзгі Қазақстан мен Орта Азия арқылы өтті. Яғни VI-VII ғасырларда Қытайдан бастау алған керуен Жетісу мен Оңтүстік Қазақстан даласын кесіп өтіп, сауда-саттықтың тұрақты желісін ғана дамытып қана қоймай, мәдениет пен ғылым орталықтарын жандандырып, дипломатиялық қарым-қатынас орнатты.

Елбасы өз мақаласында ерекше атап кеткен Ұлы Жібек жолы жүйесін жаңа дәуірде қайта жаңғыртты. Оның 2013 жылы ҚХР Төрағасы Си Цзиньпин Орталық және Оңтүстік-Шығыс Азия елдеріне жасаған іссапары барысында өзара бірігіп, Жібек жолының экономикалық белдеуімен Жібек жолының XXI ғасырдағы теңіз жолын жасау жөніндегі ұсынысына Ұлт көшбасшысы мемлекет атынан қолдау білдіріп, өз идеясын ұсынған болатын. Міне, содан бері 5 жыл мерзім ішінде «Бір белдеу,

бір жол» идеясы дүниеге келіп, 100 ел қуаттап, 40-тан астамы Қытаймен ынтымақтастыққа қол қойды. Қазақстан Еуразия құрлығының жүрегінде орналаса отырып, Қытай, Еуропа, Ресей және ТМД мемлекеттері нарықтарын және Еуропалық Одақ, Орталық Азия және Парсы шығанағын көлік дәліздерімен байланыстырып отыр.

АЛМА МЕН ҚЫЗҒАЛДАҚТЫҢ ОТАНЫ

Елбасы Алматы апортының арғы атасы Сиверс алмасының отаны екенін және оның Алатаудың баурайында өсетінен, оған қоса қызғалдақ гүлінің отаны Қазақ елі екенін, ол әсемдіктің Шу, Іле тауларының етегінен

бүгінгі күнге дейін бастапқы күйінде сақтала отырып, бүкіл әлемге таралғанын баяндады. Оны бүгінде біз ғана емес, әлемнің азуын айға білеген, мүйізі қарағайдай ғалымдары дәлелдеп, Алатаудың баурайы алма ағашы мен қызғалдақ гүлінің «тарихи отаны» болғаны ғылыми тұрғыдан дәлелдеп, мойындап отыр. Ендігі мақсат түп-төркіні Қазақстаннан шыққан мол дүниені әлемдік тарих пен игіліктер қоржынына салу, оларды дәріптеу, оған халықтың сенімі мен қызығушылығын ояту тарихқа жаңаша үңілуге үлкен түрткі болу.

Белгілі ғалым Бэрри Джунипер «Алмалар тарихы» атты кітабында, ал ұлыбританиялық жазушы Кристофер Роббинс «Қазақстан – алма мен қызғалдақтың отаны» атты еңбегінде алманың отаны Қазақстан екенін атап көрсетеді. Оксфорд университетінің биолог мамандары жаңа технологиялар арқылы алманың ДНК-сын зерттей келе, «Гэнни Смит», «Кокс орандж пиппинс», «Бромли» тәрізді алманың британдық сұрыптары да қазақстандық алмалардан таралғандығын мәлімдеген. Апорт алманың тарихы жайлы деректерді саралай отырып осындай қызықты мәліметтерге қанық болғаным рас. Ал Романовтар әулетінің үш ғасырлық торқалы тойын да алматылық апорт патшаның назарына ілігіп, құрметіне қарай «Александра» деп аталғанын кез келгеніміз білетін шығармыз. Апорт алмалар тек қана бізде емес басқа елдерде, сонымен қатар көрішелес қырғыз бауырларымызда да кең тараған. Бірақ нағыз апорт өзінің топырағымен, апортымен ерекшеленетін апорт – Алматының апорты.

Алманың құдыреті мен құрметтілігі соншалық, халқымыз алманы әдемілікпен, сұлулықпен байланыстырады. Қазақ әдебиетіндегі көрнекті ақын-жазушыларымыздың шығармаларында алма сұлулықтың символы ретінде қарастырылады. «Қыпша бел, алма мойын сұлу Баян, Сипаты жаннан асқан ол бір серім!» деген жыр жолдарымен «Қозы Көрпеш – Баян сұлу» жырында арудың ажары шырайлы бейнеленген. Болмаса «Жақсы қыз – баға жетпес бір гауһар тас, Он алты, он жетіге жеткенде жас. Жаннаттың пісіп тұрған алмасындай, Қол жетсе, қандай жігіт ләззат алмас» деп Міржақып Дулатов «Бақытсыз Жамал» романында аруды алмаға өте әсерлі теңеген. Одан қалса жазушы Сайын Мұратбековтің «Жабайы алма» повесінде алманың иісін де сезінуге болады.

Бүгінгі күні алма шаруашылығын дамыту мақсатында Алматы облысының шаруалары әрбір гектардан 40 тонна алма жинайды. Соңғы төрт жыл ішінде 148 гектар алма бағы отырғызылды (оның 75 га Түргенде). Қазір облыс бойынша алма өсіруді қолға алған ірілі-ұсақ 100 компания жұмысын сәтті жүргізуде. Бір сөзбен айтқанда, алма өсірудің жаңа технологиялар қолға алынуда.

Сонымен қатар Елбасы өзінің мақаласында Қазақстанды қызғалдақтар отаны екенін көрсетіп, жер жүзіндегі 3 мың түрлі қызғалдақтың басым бөлігі біздің дала қызғалдағымыздың «ұрпағы» екенін жазады және қазір Қазақстанда қызғалдақтың 35 түрі өсетінін келтіреді. Бұл тұжырымды ол отандық және шетелдік ғалымдардың деректеріне

сүйеніп жариялағаны түсінікті. Басты мақсаты бар байлығымызды дүние жүзіне жарнамалап экспорттап, мемлекеттің бренді екенін көрсету. Мысалы, Үндістан үнді шайымен, Бразилия кофесімен, Голландия гүлімен әйгілі дегендей... Иә, бізде де, өзгелерде де қызғалдақтың отаны Голландия мемлекеті дейтін стереотип қалыптасып кеткен. Алайда аталмыш елде бұл гүлдің ешбір түрі өспейді. Деректерге қарағанда жалпы Еуропаға қызғалдақ гүлі XVI ғасырда Осман империясынан жеткізіліп өсірілген. Сонымен қатар XX ғасырдың ба-

сында голландиялық мамандар Шымкенттің Сарыағаш тауларында өсетін қызғалдақ гүлінің тұқымын алып кеткен екен (академик Рақым Оразалиев жазған). Жан-жақтан қызғалдақ баданасын сатып алып, өздерінің атақты брендін қалыптастырып, әрі үлкен пайда тауып отыр.

2002 жылы Нидерланды корольдігіне жасаған ресми сапары кезінде Елбасы Н.Назарбаевқа сол елдің ханшайымы Беатрикс ханым қызғалдақ жайында ағынан жарылып, былай депті: «Ұлы Жібек жолы ғасырлар бойы Еуропаны Азиямен, сондай-ақ Қазақстанды Нидерландымен байланыстырып тұрды. Осы байланыстар біздің елімізге қызғалдақ гүлін әкелді. Бұл гүл осылайша Нидерландыға кең тарады. Гүл саудасында да ол ең өтімді өнімге айналды. Қазіргі кезде қызғалдақ гүлі нидерландықтардың нөмірі бірінші экспорттық тауары. Сол үшін сіздің елге қарыздармыз», - деген екен.

Алма болсын, қызғалдақ болсын, олардың түрлерін көбейтіп, сапасын сұрыптап жетілдіріп, әлемдік нарыққа төтеп беретіндей қазақстандық бренд қалыптастыру қажет екенін Елбасы айқындап берді. «Ұлы даланың жеті қыры» мақаласы – еліміздің халықаралық беделін нығайтуға, қазіргі заманның мәдениеттерін өзара жақындастыруға және байытуға зор үлесін қосатын аса үлкен жұмыс. Талдамалық тараулардың барлығы өткен тарихымызды оятып, ертеңімізді еңселендірер рух қайнарын көкке көтереді.

Нұрсұлтан Әбішұлы әлем жұртшылығын дала өркениетінің мәдени және тарихи мұрасын зерттеуге қатысуға шақырып отыр. Төл тарихымыз бен мәдениетімізді жіктей келе тарихи сананы жаңғырту үшін 6 бірдей жоба ұсынылған: «Архив – 2025», «Ұлы даланың ұлы есімдері», «Түркі әлемінің генезисі», «Ұлы даланың ежелгі өнер және технологиялар музейі», «Дала фольклоры мен музыкасының мың жылы» және «Тарихтың кино өнері мен телевизиядағы көрінісі». Бұл – қазақстандықтардың рухани баюына, рухани жаңғыруына арналған екінші қадамы.

Тарихты қайта жаңғырту арқылы тарихи сала, мәдениет, дәстүр, ұрпақтар сабақтастығы қалыптасады. Рухани жаңғыру үдерістері жетілдіріле түседі. Тәуелсіз Қазақстан әлемдік қауымдастықтан өзінің әлем мәдениетіне қосқан тарихи үлес салмағына сай лайықты орнын алады. Тарихи және рухани сананы жаңғырту жолында келешекке дұрыс бағыт-бағдар алуға мүмкіндіктер пайда болып, сәтті қадамдар нық-нық жасалады. Біз соған қарай қадам басып келеміз.

Зейнегүл ЖҰМАБЕКОВА

АКТУАЛЬНО

УШЫРАЮТ НА ДОРОГАХ

СКОЛЬКО КАЗАХСТАНЦЕВ ПОГИБАЕТ В ДОРОЖНО-ТРАНСПОРТНЫХ ПРОИСШЕСТВИЯХ КАЖДЫЙ ГОД? К СОЖАЛЕНИЮ, ПЕЧАЛЬНАЯ СТАТИСТИКА ВСЕ БОЛЬШЕ И БОЛЬШЕ РАСТЕТ С КАЖДЫМ ГОДАМ.

Автомобиль – самый опасный вид транспорта в мире. Как показывает статистика, авиакатастрофы ежегодно уносят жизни не более 1 000 человек, в то время как в автомобильных авариях гибнут 1 240 000 человек в год. Причем травмы, полученные в ДТП, являются причиной смертности большинства людей в возрасте от 15 до 29 лет, т. е. в самый расцвет жизни.

Ежегодно в стране происходит более 18 тысяч ДТП, в них погибают около 2,5 тысячи казахстанцев, примерно 23 тысячи человек получают травмы. Наибольшее число автоаварий на каждые 100 тысяч человек происходит в Алматы, далее следуют Павлодарская и Жамбылская области. Наименьшее количество аварий по этому показателю – в Кызылординской области.

День памяти жертв ДТП был учрежден в 2005 году Резолюцией Генеральной Ассам-

блеи ООН, с целью привлечения внимания общественности к проблеме безопасности дорожного движения. К сожалению, в Казахстане статистика дорожно-транспортных происшествий со смертельным исходом является одной из самых высоких в мире. По данным статистики, только за 6 месяцев 2018 года в Казахстане произошло 6 743 ДТП, в которых пострадали 9 400 человек, 783 человека погибли. Наибольшее количество ДТП произошло в Алматы – 3 277, в Алматинской области – 917. А коэффициент смертности на дорогах в РК составляет 24,2 на 100 000 населения, то есть вероятность погибнуть в ДТП в Казахстане в 11 раз выше, чем в странах Европы.

Специалисты утверждают, что аварийность часто обусловлена качеством дорожной инфраструктуры и человеческим фактором. При этом в странах с часто меняющимся климатом аварийная ситуация на дорогах зависит

и от погодных условий, и от технического состояния транспортного средства. К примеру, в Казахстане с наступлением зимы количество ДТП увеличивается более чем на 6%.

В 2018 году, только за последние 10 месяцев в Алматы произошло более 3 500 ДТП, в которых пострадало более 4 000 человек, 114 человек погибли. В 69 случаях смерть наступила в результате наезда на пешехода, 20 водителей погибли при столкновении автомобиля с препятствием (дерево, столб и т. д.), в остальных случаях погибли пассажиры при столкновении автомобилей, либо также в результате столкновения транспортного средства с препятствием. Со стороны государства многое делается для того, чтобы снизить количество ДТП. Меняется инфраструктура, строятся дорожные развязки, надземные и подземные пешеходные переходы, улучшается видимость дорожных знаков и светофоров, на многих улицах вводится одностороннее движение, появляются полосы BRT. В настоящее время в Алматы установлены посты фото и видео фиксации, программа видео фиксации «ЖолАк», видеосистема «Сергек», по автоматической информационной системе «Безопасное дорожное движение».

Мы должны учитывать, что безопасность дорожного движения зависит не только от действий дорожной полиции, но и в первую очередь от самих водителей. Безопасность на дороге складывается из простых и всем известных правил. Но скольких жертв удалось избежать, если бы каждый участник движения соблюдал их. Когда нарушаете правила, помните и другие жизни на дорогах, которым вы можете нанести вред.

Например: Екатерина Парафиева в резонансном ДТП, которое произошло летом 2017 года, лишилась обеих ног. Однако случившееся не сломило ее. Екатерина решила заняться общественной деятельностью и своим примером привлечь внимание к безопасности дорожного движения: «Своим примером я хочу показать людям, что нужно быть внимательнее на дороге. В аварии, в которую я попала, не все зависело от меня. Все произошло буквально за 30 секунд, я решила выйти из машины, чтобы осмотреть колесо, которое попало в люк, выставить аварийный знак и тут же получила удар, который лишил меня обеих ног. Я и подумать не могла, что в этот солнечный день моя жизнь перевернется. Что этому способствовало – превышение скоростного режима или водитель, который разговаривал по телефону? Я не хочу говорить о том, кто виноват... Я нашла в себе силы жить дальше. И у меня сейчас очень важный посыл – привлечь общество к безопасности на дорогах».

И таких примеров можно привести тысячи. Иногда не только водители, но и пешеходы нарушают простые правила. Наиболее уязвимыми участниками дорожного движения, конечно же, по-прежнему являются пешеходы. Однако очень большое количество из них халатно относятся к своей жизни и также к жизни водителей. Уважаемые пешеходы! Позаботьтесь в первую очередь сами о безопасности! Будьте бдительны и внимательны! Подавайте правильный пример детям! Не подвергайте опасности себя и не подвергайте опасности других людей! Помните о жизни, здоровье и моральном состоянии близких людей для Вас! Берегите свою жизнь и жизни окружающих!

А. АКЫБАЕВА.

МЫ ВСЕ ПРОТИВ КОРРУПЦИИ

ИНОГДА ЧУВСТВУЕШЬ СВОЮ БЕСПОМОЩНОСТЬ, ВИДЯ, ЧТО ЗЛО ПОБЕЖДАЕТ ДОБРО, БЕЗНАВРСТВЕННОСТЬ ОДЕРЖИВАЕТ ПОБЕДУ НАД ДУХОВНОСТЬЮ. КАК ЖИТЬ? КАКИМ ЦЕННОСТЯМ ОТДАТЬ ПРЕДПОЧТЕНИЕ? ВСЕ ЧАЩЕ И ЧАЩЕ МЫ ЗАДУМЫВАЕМСЯ НАД ЭТИМИ ВОПРОСАМИ, НО РАНО ИЛИ ПОЗДНО НАМ ПРИДЕТСЯ СДЕЛАТЬ НРАВСТВЕННЫЙ ВЫБОР И РЕШИТЬ, КАК ЖИТЬ, И НЕ ПРОСТО ЖИТЬ, А ЖИТЬ ДОСТОЙНО. ПОЭТОМУ НЕОБХОДИМО ПОГОВОРИТЬ О ТОМ, ЧТО ТАКОЕ КОРРУПЦИЯ, КАК С НЕЙ БОРОТЬСЯ, ЧТО СМОЖЕМ СДЕЛАТЬ ИМЕННО МЫ, ГРАЖДАНЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН, ЧТОБЫ СТРАНА СТАЛА ПРОЦВЕТАТЬ.

в уборке урожая, в строительстве дома, в уходе за детьми, людям, попавшим в беду. «Всем миром» собирает народ, чтобы возвести дом новоселам. Существует традиция желать «Бог в помощь» тем, кто трудится; нужно делать добро тихо и незаметно, привлекая к этому своих детей, внуков.

Недаром говорят: «В дела ты добрые вложи все лучшее своей души»....

Коррупция - препятствие к экономическому росту и развитию, ставит под угрозу любые преобразования. Коррупции может быть подвержен любой человек, обладающий какой-либо властью: чиновники, судьи, администраторы, депутаты, экзаменаторы, врачи и т.д. Всех их движет один стимул - получить экономическую прибыль. Но при этом они испытывают риск разоблачения и наказания. Как необходимо бороться с мошенничеством, подкупом, вымогательством, взятками в современном обществе? Прежде всего, нужно начать с самого себя и требовать устранения коррупционных проявлений от окружающих. Эффективность борьбы зависит от взаимодействия всех ветвей власти, их ответственности за процесс оздоровления общества. Необходимо быстро реагировать на все виды проявлений коррупционных правонарушений, справедливо давать наказания. Тогда в глазах окружающих возрастет авторитет, вера и уважение к структурам власти, общество осознает потребность в борьбе с коррупцией.

А.Н. ДЖАНБАЕВ,
Охотовед-биолог
Лепсинского филиала
РГУ «Жонгар – Алатауский» ГНП

Коррупция (от лат. corruptio) означает подкуп, подкупность и продажность общественных и политических деятелей, государственных чиновников и должностных лиц.

Корруптировать (лат. corrumpere), т.е. подкупать кого-либо деньгами или иными материальными благами.

- Согласно нашему законодательству, коррупция – это злоупотребление служебным положением, дача и получение взятки, коммерческий подкуп, или иное незаконное использование своего должностного положения вопреки законным интересам общества и государства в целях получения выгоды в виде денег, ценностей, иного имущества или услуг имущественного характера.

Коррупция - сложное социальное явление, которое зародилось еще в глубокой древности в странах Египта, Месопотамии, Китая, Индии, Иудеи (т.е. в центрах древневосточных цивилизаций) и существует сегодня во всех странах независимо от уровня ее развития, различаясь лишь своими масштабами.

Исторические корни коррупции, вероятно, восходят к обычаю делать подарки, чтобы добиться расположения. Дорогой подарок выделял человека среди других просителей и способствовал тому, чтобы его просьба была выполнена. Поэтому в первобытных обществах плата жрецу или вождю была нормой.

В древнеиндийском трактате по искусству управления государством подчеркивается, что важнейшей задачей, стоящей перед царем, является борьба с казнокрадством. Здесь перечислено 40 способов хищения казенного имущества и делается вывод о том, что легче угадать путь птиц в небесах, чем уловки хитроумных чиновников.

Причины коррупции: низкая заработная плата, незнание законов, желание легкой наживы, частая сменяемость лиц на различных должностях, коррупция как привычка, низкий уровень жизни населения, безработица

В зависимости от сферы деятельности коррупция проявляется в следующих формах:

Бытовая коррупция порождается взаимодействием рядовых граждан и чиновников. В нее входят различные подарки от граждан и услуги должностному лицу и членам его семьи.

Деловая коррупция возникает при взаимодействии власти и бизнеса. Например, в случае

хозяйственного спора стороны могут стремиться заручиться поддержкой судьи с целью вынесения решения в свою пользу.

Коррупция верховной власти относится к политическому руководству и верховным судам в демократических системах. Она касается стоящих у власти групп, недобросовестное поведение которых состоит в осуществлении политики в своих интересах и в ущерб интересам избирателей

Существует много пословиц и поговорок, которые отражают коррупционную деятельность в современном обществе.

- «Не подмажешь, не поедешь» - вымогатель-

Бейсенбі - Четверг, 25 шілде

 ҚАЗАҚСТАН	16.55 «Пусть говорят» 18.45, 03.10 «Бір сұрақ» 20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВОСТИ» 20.45, 23.00 Т/с «Гончие-3» 22.00, 02.25 «П@УТИНА» 00.30 Кино «Лучше, чем люди» 01.35 «Мужское/женское»
 КТК	07.05 Кешкі жаңалықтар 07.30, 01.40 Т/х «Женнеттің көз жасы» 09.00 «Қайсар жесір» Үнді телехикаясы 10.00 Новости (повтор) 10.30 Т/с «Вышибала» 12.40, 23.30 Т/с «Лабиринты» 14.30 Х/ф «Не вместе» 16.30,01.40 Т/х «Аталар сөзі» 17.20 Мерекелік концерт 18.00 Т/с «Сүйікті Дениз-2» 19.30 Кешкі жаңалықтар 20.00 «Астарлы ақиқат» 21.00 Вечерние новости 21.30 «Вышибала» детектив 03.00 «Әйел қырық шырақты» 03.40-04.30 «КТК қоржынынан» ойын-сауық

ХАБАР

06.00 «Тамаша» 07.00 «Қызықтаймс» 08.00, 12.00 Жаңалықтар 08.10, 09.10 М/ф «Артур и минипути» 09.00, 13.00 Новости 10.15 «Тур де Хабар» 10.45, 18.45 «Тракторшының махаббаты» 11.30, 19.30 Т/х «Бәсеке» 12.10 «Білу маңызды» 12.40 «АртГлобал» 13.10 Т/с «Атлантида» 14.45, 22.30 «На крыльях любви» 16.25, 21.30 Т/х «Өз үйім-2» 17.15 «Қарақатпен шәй» 18.00, 00.10 «Жұмбақ жан-дар» 20.00, 00.30 Қорытынды жаңалықтар 20.20 Интеллектуальное шоу «Зерде» 20.50 Открытый диалог 21.00 Итоги дня 01.00 Т/с «Вишневый сезон» 01.45 «Әсем әуен»	07. 05 Ән әлемі. 07.30«Таңжарық» 09.00 Жаңалықтар 09.30 Новости 10.00 Арнайы репортаж 10.30 Ұлт пен рух 11.00 Телесериал «Елес қыз» 11.40 Монолог 12.00 Шашу 12.50 Net.laik 13.00 Телесериал «Арнайы өкілдер» 13.50 Док/цикл «Семь чудес света.» 14.55 Б.Әбенованың шығармашылық кеші 16.50 Д/ф «Жасыбай батыр» 17.00 Жаңалықтар 17.20 Новости 17.35 Монолог Ғ.Жайлыбай 18.00 Шашу 19.00 Телесериал «Арнайы өкілдер» 19.50 Монолог Ә.Оспанов 20.00 Д/ф «Астана город мира» 20.30 Жаңалықтар 21.00 Тастүлек 21.20 Д/ф «Человек чести» 21.30 Новости 22.00 Телесериал «Елес қыз» 22.35 Әмірі өнеге 23.00 Жаңалықтар 23.30 Новости
--	---

АСТАНА

06.00, 03.30 «Ән мен әзіл» 07.00 Аружанмен бой жазу жаттығулары 07.10 Разминка с Аружан 07.20 «Қош келдіңіз!» 08.00,13.30 Мультфильм 09.50 «Доктор рекомендует» 10.00, 22.00 Т/х «Абысындар» 11.30 Т/с «След» 14.20 «Moneytime» 14.35 «TengemaniaNEXT» 14.50 «Үздік әндер» 15.30, 21.00 Т/х «Үмітіңді үзбе» 16.30 Т/х «Қорғансыз» 17.30 «Ruh.kz» 18.00, 00.30 Т/с «Кешіккен хат» 20.00, 02.30 Жаңалықтар 20.30, 03.00 «Новости 20.30» 23.30 Т/х «Бір туған»	06.00, 13.50 Т/х «Жаңа келін» 07.00, 21.05, 03.00 Т/х «Элиф» 09.00 М/с «Монкарт» 10.20, 19.00 Сериал «Балабол-2» 12.50, 03.45 Т/х «Жазмыш» 15.00 Т/с «Хозяйка» 17.00 Сериал «Минус один» 18.00, 00.50 Сериал «Спецотряд Кобра 11» 21.00 Лоторея 777 23.10 Т/х «Тақиясыз періште» 01.20 Х/ф «Без изъяна» 04.30 «Жеңіп көр» 05.15 «Қуырдақ»
--	---

ЕВРАЗИЯ

06.00 «Той базар» 06.40, 04.10 «Той заказ» 07.10, 18.00 «Басты жаңалықтар» 08.00 «Доброе утро» 11.00 Т/с «Круговорот» 12.00 «Қалаулым» 15.00 Т/с «25-й час»	
---	--

Жұма - Пятница, 26 шілде

 ҚАЗАҚСТАН	15.00Сериал. «25-й час» 16.50 «Жди меня» Казахстан» 18.45, 02.45«Заң сөйлесін» 20.00 Главные новости 20.45 Поле чудес 21.50,00.00 Сериал «Нена-вижу» 23.00,02.00 Паутина
 КТК	07.05 Кешкі жаңалықтар 07.30,01.30Т/х. «Женнеттің көз жасы» 09.00 Т/х. «Қайсар жесір» 10.00 Новости 10.30 Х/ф «Вышибала» 12.30 Х/ф «Лабиринты» 14.30 Х/ф «Не вместе» 16.30,01.00 Т/х. «Аталар сөзі» 17.20 Мерекелік концерт 18.00 Т/х. «Сүйікті Дениз-2» 19.30 Кешкі жаңалықтар 20.00,02.50 «Әйел қырық шырақты-2» 21.00 Вечерние новости 21.30 Х/ф. «Замкнутый круг» 03.30- 04.20 «КТК қоржынынан»

ХАБАР

06.00Тамаша 07.00 Қызық Times 08.00, 12.00Жаңалықтар 08.10,09.10М/с. «Артур» 09.00, 13.00 Новости 10.15 Тур де Хабар 10.45,18.45 Т/х. «Тракторшының махаббаты» 11.30, 19.30 Т/х. «Бәсеке» 12.10 «Тайны.Судьбы. Имена» 13.10 Сериал «Атлантида» 14.45 Сериал «На крыльях любви» 16.30 Т/х. «Өз үйім» 17.15 Д/ф. «Звезда по имени Тен» 17.30 Религия. Сегодня 18.00 «Ережесіз әңгіме» 20.00 Интеллектуальное шоу «Zerde» 21.00 Итоги дня 21.30 Мегахит. «2+1» 23.30 Khabarboxing 01.00 Сериал «Вишневый сезон» 01.45 «Әсем әуен»	07.05 Ән әлемі 07.30 «Таңжарық» 09.00 Жаңалықтар 09.30 Новости 10.00 Мультфильм 10.10 Тастүлек 10.30 Д/ф «Астана город мира» 11.00 Телесериал «Елес қыз» 11.35 Цикл «Все, что можно сделать из бумаги» 12.00 Шашу 13.00 Телесериал «Арнайы өкілдер» 13.50 Д.ф. «Прощай оружие» 14.45 К/ф «Қараш-қараш» 16.25 Д/ф «Үнсіздік перзенті» 17.00 Жаңалықтар 17.20 Новости 17.35 Монолог Н.Жүсіп 18.00 Шашу 18.55 Д/ф «Личность евразийского масштаба» 19.00 Телесериал «Арнайы өкілдер» 19.45 Болмыс 20.30 Жаңалықтар 21.00 Ел мен жер 21.30 Новости 22.00 Телесериал «Елес қыз» 22.35 Д/ф «Ұлылықтың үлгісі» 23.00 Жаңалықтар 23.30 Новости
---	---

АСТАНА

06.00,03.30«Ән мен әзіл» концерт 07.00 Аружанмен бой жазу жаттығулары 07.10 Разминка с Аружан 07.20 «Қош келдіңіз!» 08.00,13.30 Мультфильм 09.50 «Доктор рекомендует» 10.00, 22.00 «Абысындар» т/х 11.30 Сериал «След» 14.20 «MoneyTime» 14.35 «Тенгемания Next» 14.50 Үздік әндер 15.30,21.00 Т/х. «Үмітіңді үзбе» 16.30 Т/х. «Қорғансыз» 17.30 «Ruh.kz» 18.00,00.30 Т/х «Кешіккен хат» 20.00,02.30 Жаңалықтар 20.30,03.00 «Новости 20:30» 23.30Т/х. «Бір туған»	06.00,13.50Т/х. «Жаңа келін» 07.00,21.05,03.00 Т/х. «Элиф» 09.00М/с. «Монкарт» 10.20 Сериал «Балабол-2» 12.50, 03.45Т/х. «Жазмыш» 15.00 Сериал «Хозяйка» 17.00 Сериал «Минус один» 18.00 Сериал «Спецотряд Кобра-11» 19.00 Х/ф. «Твои, мои и наши» 21.00 Лоторея «777» 23.10 Т/х. «Тақиясыз періште» 00.20 Х/ф. «Розовая пантера-2» 02.10 KZландия 04.30 Жеңіп көр 05.30 Қуырдақ
--	--

ЕВРАЗИЯ

06.00,03.45 Той базар 06.45, 18.00Басты жаңалықтар 07.45 Жұма уағызы 08.00 Доброе утро 11.00 Сериал «Круговорот» 12.00 Қалаулым	
--	--

АСТАНА

06.00,02.20 «Күлдірген» 07.00, 20.00 «Үмітіңді үзбе» 08.00 М/ф 09.30,11.30 «МониТайм» 09.45,11.45 «Тенгемания Нехст» 10.00,22.00 «Абысындар» 11.00 «КазНет» 12.00 Х/ф «Упс... ной уплыл» 13.25 Х/ф «Герой» 15.25 К/ф «Атылған оқ» 18.25 Д/ф «Қаламгер» 19.00 «Үздік әндер» 23.00 Х/ф «Салам, Нью-Йорк» 01.20 «Ән мен әзіл»	
---	--

ЕВРАЗИЯ

06.00 Т/х«Вне времени» 07.40,02.25 «Тамша сити»	
--	--

Сенбі - Суббота, 27 шілде

 ҚАЗАҚСТАН	18.35,03.10Кешкі кездесу 20.00 «Главные новости» 20.30,23.00 Сериал «Ключи от счастья» 00.10Х/ф. «Пиксели»
 КТК	07.05,02.00Т/х «Үлкен үй-3» 08.40«Біздің концерт» 09.30 «Юрмала» 11.10 Х/ф. «Замкнутый круг» 15.00 Х/ф. «Список желаний» 19.00 «Гул сыйлайық анаға» концерт 21.00 Х/ф. «Перекрестки» 00.30 «Спасите нашу семью» 03.20 Көркем фильм «Махаббат серті» 04.30-05.30 «Біздің концерт»

ХАБАР

06.00Ұят болмасын 06.45Концерт«Айттым сәлем, сағынып» 08.45«Я – чемпион» 09.15М/с. «Макс Грин и инопланетяне» 10.15 Х/ф. «Принц-медведь» 11.15 Кулинарная программа «Джио научит» 11.45Д/ф. «Бір туынды тарихы» 12.15 Т/х.«Сені іздедім» 13.00 Концерт «Сені ұмытқан жоқпын» 14.45 Мегахит «2+1» 16.50 Т/х. «Бәсеке» 19.00 «Қызық таймс» 20.15 «Миллион кімге бұйырады?» 21.00 Дайджест жаңалықтар 21.15 Мегахит. «Война богов: бессмертные» 23.05Т/х. «Өз үйім-2» 01.15 Сериал «Вишневый сезон»	07.30 «Таңжарық» 09.00 Жаңалықтар 09.30 Новости 10.00 Мультфильм 10.30 Ел мен жер 11.00 Телесериал «Елес қыз» 11.35 Мультфильм 12.00 Шашу 12.50 Net.laik 13.00 Т/с «Арнайы өкілдер» 13.50 Д/ф « Сұлтанбет сұлтан» 14.00 Болмыс 14.50 Концерт «Жұмыр жердің жұмағы» 17.00 Жаңалықтар 17.20 Новости 17.35 Д/ф «Стена мира» 18.00 Ә.Ысқабаидың шығармашылық кеші 19.20 Құтқару қызметі 19.40 Монолог 20.00 Ауылдағы ағайын 20.30 Жаңалықтар 21.00 Бағбан 21.30 Новости 21.55 Концерт «Бүгін менің туған күнім» 23.00 Жаңалықтар 23.25 Новости 23.50 Ән әлемі
--	---

АСТАНА

06.00, 02.20«Күлдірген» әзіл-сықақ 07.00, 20.00 Т/х. «Үмітіңді үзбе» 08.00 М/ф. 09.30,11.30 Money Time 09.45,11.45 ТенгеманияNext 10.00,22.00 Т/х. «Абысындар» 12.00,01.20 KazNet ғаламторға шолу 12.30 Х/ф. «Плюшевый монстр» 14.05 Х/ф. «Все из-за мужиков» 16.30 «Той шашуы» көркем фильм 19.10 Ел аузында 23.00 Х/ф. «Герой»	06.00 «Қыздар арасында» 07.00 Қуырдақ 07.30,16.00,03.30 Гу-гулет 08.00 «Айнаонлайн» 08.30 М/с. «Әуежай» 09.00 М/ф «Леди Баг и Суперкот» 11.00 М/с. «Чародей равновесия. Тайна Сухаревой башни» 12.50 Х/ф. «Твои, мои и наши» 15.00,02.00 «Саясаттандырылмағандытарыңыздан» 15.30,03.00,04.00 Скetchком «Q –елі» 16.30,20.25 Salem Show 17.00 Т/х. «Тақиясыз періште-2» 18.00 Х/ф. «Розовая пантера-2» 20.00 «Теле Бинго» 21.00 Лоторея «777» 21.05 Х/ф. «Славные парни» 23.25 Х/ф. «Залечь на дно в Брюгге» 05.00 Жеңіп көр!
---	---

ЕВРАЗИЯ

06.00Т/х «Вне времени» 06.50Тамаша сити 07.45 Басты жаңалықтар 08.30,13.55,04.05 Ұшқалақ 09.00 Сериал «Она сбила летчика» 12.50«Фабрика грез» 13.15,22.00,02.25Паутина+ 14.35 Премьера. «Три аккорда» 16.30 Х/ф. «Нелегкое счастье»	21.00 Х/ф «Одна ложь на двоих» 00.30 « «Я стесняюсь своего тела» 04.30«Көріпкел»
---	--

ЕВРАЗИЯ

08.35, 04.10 «Ұшқалақ» 08.45 «Воскресные беседы» 09.00 Сериал «Теща- командир» 12.50,03.10«Контент» 13.30 «Точь-в-точь» 16.30Х/ф «Однажды пре-ступив черту» 18.35 Т/х «Ана жүрегі» 19.35,01.55,03.40 «Паутина +» 20.15 Т/с «Цветы дождя» 00.00 Х/ф «Темная башня»	21.00 Х/ф «Одна ложь на двоих» 00.30 « «Я стесняюсь своего тела» 04.30«Көріпкел»
--	--

КТК

09.00 Жаңалықтар 09.30 Новости 10.00 Мультфильм 10.15 Концерт «Мен бақытты баламын» 11.30 Құтқару қызметі 11.45 Д/ф «Ш.Айманов» 12.00 Бағбан 12.25 Балдаурен 13.05 Цикл «Зеленый список». 13.30 Ш.Ахметованың шығармашылық кеші 15.30 К/ф «Қыз Жібек» 17.55 Ел еркесі Есенқұл 19.30 Балдаурен 20.15 Полицейская служба	06.00 «Қыздар арасында» 07.00 «Қуырдақ» 07.30, 16.00 «Гу-гулет» 08.00,03.30 «Айнаонлайн» 08.30,09.00 М/с 10.50 Сериал «Любовь с оружием» 15.00,03.45 Скetchком «Q–елі» 15.30, 03.00Т/х «Япырай» 16.30 «Саяхаттандырылмағандытарыңыздан» 17.00 Т/х «Тақиясыз періште» 21.00 Лоторея 777 21.05 Х/ф «Коломбиана» 23.30 Х/ф «Самый пьяный округ в мире» 02.00 « KZландия» 05.00 Жеңіп көр
---	---

Жексенбі - Воскресенье, 28 шілде

 ҚАЗАҚСТАН	06.05 «Қызық екен» 06.50 Т/х «Қазақ даласының құпиялары» 07.20 «Сәлем,Қазақстан» 08.40,02.00 «Дара жол» 09.30,01.40 «Ақсауыт» 09.50 М/с «Роботкөлік Поли» 10.50, 18.10 Т/х «Қайран күндер» 12.40 «Әнім сен едің» 14.15 К/ф«Сүйген жүрек» 15.55 «Ұмытылмас әндер» 16.25,00.15 «Беу»Ток-шоу 20.00,02.50 д/ф «Қайсар» 20.25 «Әзіл әлемі» 22.25 «Ағасы бардың...-2» комедиясы 03.15 «Мінбер» ток-шоу
 ХАБАР	06.00 «Ұят болмасын» 06.45 Концерт 08.30 М/с 09.30 Х/ф «Принцесса Майлейн» 10.30 «Джио научит» 10.50 «Тарих. Тағдыр.Тұлға» 11.40 «ҚызықТаймс» 12.45 «Қарақатпен шай» 13.35«Миллион кімге бұйырады» 14.25«Война богов:Бессмертные» 16.15 Т/х «Тракторшының махаббаты» 19.15 «Топ жарған!» 21.00 Дайджест новости 21.15 Мегахит «Области тьмы» 23.20 Т/х «Өз үйім-2» 01.15Сериал «Вишневый сезон»

БҮКПЕСІЗ ӨҢГІМЕ

ЖАРАТУШЫ ИЕМ ОНЫҢ ТІЛІНЕ БОЯУ БЕРДІ, ҚОЛЫНА ҚАЛАМ БЕРДІ, КӨҢІЛІНЕ АЛАҢ БЕРДІ. СОЛ СЕБЕПТЕН ДЕ БОЛАР ЖАСТАЙЫНАН АҚ ҚАҒАЗ БЕН ҚАРА СИЯНЫ ЕРМЕК ҚЫЛДЫ. САНАЛЫ ҒҰМЫРЫН ЖАЗУ МЕН СЫЗУҒА АРНАП, ТАЛАЙ ЖЫРДЫ ТУДЫРҒАН ОЛ БҮГІНГЕ ДЕЙІН ОҢА ТАРТА КІТАП ЖАЗДЫ. МҰНЫҢ БӘРІН АТЫН ШЫҒАРУ ЯКИ МАҚТАНУ ҮШІН ЕМЕС, АБАЙ ТІЛІМЕН АЙТСАҚ, КЕРЕК ҚЫЛАТЫНДАР КЕРЕГІН АЛСЫН, ОҚЫСЫН ДЕП.

ЖЫЛДАР-ЖЫЛДАР ЖАСТЫҒЫМДЫ ҰРЛАҒАН,
ЖЫЛ ДЕГЕНІҢ СУ ҒОЙ АҚҚАН ЖЫЛҒАДАН.
ӨЛШЕП БЕРГЕН ҒҰМЫРЫ БАР АЛЛАНЫҢ,
ІЗСІЗ ӨТКЕН КҮНДЕРІМЕ МҰНДАНАМ -
ДЕП КЕМЕЛ ЖАСҚА ЖЕТІП, КЕМЕЛ ӨЛЕҢ ЖАЗҒАН ҚАЗАҚСТАН ЖАЗУШЫЛАР ОДАҒЫНЫҢ МҰШЕСІ, «САРҚАН» АУДАНДЫҚ ГАЗЕТІНІҢ БАС РЕДАКТОРЫ, АҚЫН ЖОМАРТ ИГІМАН БҮГІНДЕ АЛТЫ АСУДАН АСЫП, АЛПЫС ДЕГЕН АСҚАРАЛЫ БЕЛЕСТІҢ БИІГІНЕ ШЫҚТЫ. ӨМІРІН ӨЛЕҢМЕН ӨРНЕКТЕГЕН АҒАМЫЗБЕН СҰХАБАТТАСУДЫҢ РЕТІ ТУДЫ.

ауылдастарға тірлік сапары шектелгенше қадірін жоғалтпады.

АЛАТАУ: – Балалық базарынан есте қалған қызықты естеліктермен бөлісе аласыз ба?

Жомарт ИГІМАН: – Біздің жақта да қыс ұзақ болады. Әрі қатал, аязды, боранды болатынын сол өңірді білетіндер жоққа шығармайды. Бірде ақтүтек боран соқты. Сол жылы қар да қалың болып еді. 5-6 класста оқитын кезім болу керек. Ықшам әрі жылы киініп алып теміржолдың ар жағына шықтым. «Мен дауылдың ұлымын, Тұра алмаймын дауылсыз. Қарсы алуға дайынмын, Соқса дауыл дамылсыз» деген Қасым Аманжоловтың өлеңін іштей қайталап боранға қарсы жүремін деп үйге шаршап-шалдығып оралғаным есімде. Сөйтсем Қасым ақынның өлеңіндегі дауыл табиғаттың емес, тағдырдың дауылы екен. Оны кейін түсіндім ғой.

АЛАТАУ: – Өлең өлкесіне қай жаста келдіңіз? Ақын Ахмет Кендірбекұлы: «Мен өлеңді құмаған адаммын, қайта өлең мені қуалап келеді» дейді. Ал бұл тұста сіз не айтасыз?

Жомарт ИГІМАН: – Өлеңді бала

қайта оқимын. Сондайда іріктеуден өтпей қалатындары бар. Ойымда пісіп-жетілген тақырып қана толыққанды шығады. Уақыты келмей туғандары көшке ілесе алмай қалады.

АЛАТАУ: – Кез келген шығармашылық иесін өзге жандармен салыстыруға келмейді. Неге десеңіз, олар көп ойланады, рухани күйзеліске жиі түседі. Мұндай адамның бабын табу да қиын ғой. Ал ақынға жар бола білудің жөні тіптен бөлек. Жан жарыңыз туралы айта отырсаңыз?

Жомарт ИГІМАН: – Сайраш екеуіміз 8-классты бітірген жылы Аягөз қаласында таныстық. Ол - Таңсықта, мен - Ақтоғайда оқыдым. Арасы 40 шақырым. Хат жазысып, достасып жүріп, кейіннен араға жылдар салып отбасын құрдық. Бір-біріміздің мінез-құлқымызды, бітім-болмысымызды жаттап алғанымыз анық. Қырық жыл бойы бір шаңырақ астында түтін түтетіп келеміз.

АЛАТАУ: – Ақынның жары болған бір апайымыз өз жазбасында: «Махаббаттың қартаюы мүмкін емес» депті. Бұл туралы сіздің ойыңыз қандай?

Жомарт ИГІМАН: – Алғашқы сезім есеу жолындағы алғашқы қадам. Лап етіп жанып, тез сөніп қалатын сезімді махаббат деп әспеттеуге болмайтын шығар. Құмарлықты да, қызығушылықты да бастан өткердік.

«қай балаңыз» жақын, өлеңіңіз бе әлде мақалаңыз ба?

Жомарт ИГІМАН: – Қатарластарым біледі. Бала кезден жарық көрген өлеңдерді де, мерзімі біркүндік емес жазбаларымды да жүйелеп сақтап жүремін. Соларды қайта оқығанда жанымды жай таптыратындай туындыларымды тапсам сергіп қаламын. Айналама танымал қылған екеуі де мен үшін өгей емес.

АЛАТАУ: – Жасыратыны жоқ бүгінгі қоғамда екі бірдей категория үстемдік танытып тұр, бұл билік пен байлық. Руханияттың жағдайы күрделі деуге болады, өйткені кей жағдайда ол жаңағы екеудің қолына су құйып жүр. Сіздіңше, қаламгер қоғамның генераторы нем барометрі бола алып жүр ме?

Жомарт ИГІМАН: – Билік пен байлық өтпелі кезеңде көпшілігіміз үшін арманға айналды. Жұмыссыздық, сүреңсіз күйбең тірлік рухымызды жасытты. Сондайда биліктің органы болғандықтан дер кезінде айта алмаған шындығымызды өлеңге сыналап кіргізіп, жеңілдеп қалатынымыз. Әлі күнге дейін ақты ақ, қараны қара деп айтсаң төбедегі төрелерге жақпай қаласыз. Сондықтан қаламгер қоғамның барометрі болғанмен генераторы бола алмай жүргені шындық.

АЛАТАУ: – Топ ішінде айтып қалатын кездеріңіз көп пе, әлде үнсіз қалғанды ұнатасыз ба? Қай жағы басым?

Жомарт ИГІМАН: – Топ ішінде көбінесе үнсіз қаламын. Қоғам мүддесіне келгенде дер кезінде айта алмағаным артынан жанымды жегідей жейді.

АЛАТАУ: – Өзіңізді турашылдардың қатарына қоса аласыз ба?

Жомарт ИГІМАН: – Турашылдықтан гөрі келіспіздық жанымды жайлап алғаны өкінішті.

АЛАТАУ: – Өзгелерде кездеспейтін қандай қасиеттеріңіз бар?

Жомарт ИГІМАН: – Пендеге тән жақсылық пен жамандықтың бәрі менің басымда.

АЛАТАУ: – Ағалық жасты алқымдаған жасқа жеттіңіз. Өмір жолыңызда қиянат жасаған жандар кездесті ме? Кешіру мен кішірейе білу туралы не айтасыз?

Жомарт ИГІМАН: – Қиянат көрмедім десем өтірік айтқан болармын. Бірақ бүгінгі күн деңгейімен қарағанда өткенімнің өкініші емес, жемістері мен жеңістері еске көбірек түседі.

Жомарт ИГІМАН, ақын: АЙТАЙЫН ДЕСЕҢ БАЛАҢА ДА КЕРЕТІ ЖОҚ

АЛАТАУ: – Жомарт аға, әңгімені балалықтың ауылынан бастасақ. Бала Жомарттың өмірі қалай өрілді?

Жомарт ИГІМАН: – Балалық шағым сол кездегі Талдықорған облысы Алакөл ауданына қарасты Ақтоғай станциясында (қазір ШҚО, Аягөз ауданына қарайды) өтті. Қиялшылдау бала болдым. Тоғыз бала түлеп ұшқан отбасындағы төртінші перзентпін. Мектепке 1964 жылы барып, 8-класты үздік бітірдім де, 10-класты аяқтағанда 4 пәннен ғана 4-тігім болды.

АЛАТАУ: – Көп жағдайда, адамның есімі оның тағдырына әсер етіп жатады дейді. Бұған сіздің ойыңыз қандай?

Жомарт ИГІМАН: – Қолым ашықтау болды. Студент кезімде үйдің бергені бар, стипендиям бар болса да қалтам таза-тақыр жүретін кез жиі кездесетін. «Өткен аптада ғана ақша салып едім ғой» деген анамның сауалына «Атымды Жомарт қойған өздеріңіз емес пе?» деп қутылатыным.

АЛАТАУ: – Бала Жомарт – дана Жомарт боламын деп ойлады ма? Кімдерді үлгі тұттыңыз?

Жомарт ИГІМАН: – Дана боламын деп емес, өлең-сөздің қадірін білетін адам болсам деп армандағаным рас. Шын мәнінде жақсы көрдім ғой осы бір өлемді. Бірақ, өзім ойлаған деңгейіме жете алмадым... Үлкен ағайым кітап жинағанды жақсы көре-тұғын. Сырттай оқудан іштейгіге ауысып келген кезімде «мен оқымай-ақ, бармай-ақ қояйын, себебі Сайраш оқиды дегенмін» ағам батасын бергенін есіміме сақтадым. «Өткен аптада ғана ақша салып едім ғой» деген анамның сауалына «Атымды Жомарт қойған өздеріңіз емес пе?» деп қутылатыным.

дай қамқорлықты бауырларыма жасай алмадым... Мектеп директоры Мұқатай Иманбаев сол кездің өзінде 3-4 кітабы шыққан жазушы, СССР Жазушылар одағының мүшесі болатын. Мен 7-сыныпта оқып жүргенде Мұқатай аға жаңадан ашылған Бөрлітөбе ауданына шақырылып, аудандық оқу бөлімінің меңгерушісі болды. Сол кісі жазғандарымды саралап, кейіннен мектептен соң Бөрлітөбе аудандық «Балқаш өңірі» газетіне келуіме игі ықпалын тигізді. Ақындардан Тұманбай, Жүмекен, Қадыр ағаларды үлгі тұттым. Бір-біріне ұқсамайтын осы ұлы ақындардың шығармаларынан нәр алып, бастапқыда еліктеу-солықтаудан аса алмадым. Кейін Алматыда оқып жүргенімде Ж. Нәжімденовты көрдім. Жазғандарында бір тереңдік болатын. Оқысаңыз тақырыптың өзі сан тарау ойларға жетелейді. Тіпті, әрбір жолын алып жеке өлең жазуға болады деп айтуға болады. Студент шағымда «Қазақ әдебиеті» газетінде «Темірқазық» деген кітабы жайында аз ғана пікір білдіргенім бар.

АЛАТАУ: – Ата-ана үшін баланың орны бөлек қой. Отбасында сіздің орыныңыз қандай еді? Ардақты әкеңіз бен аяулы анаңыз жайында да айта отырсаңыз?

Жомарт ИГІМАН: – Алдыңғы ағамыз тентектеу еді. Анам, Шәмшия, мұғалімдер шақыртқанда «Тағы не бүлдіріп қойды?» деп бетінен басатын. Мен керісінше ұяң, момын болып өстім. Сабағым жақсы болғандықтан анам менің жиналысыма келуге құлшынып тұратын. Ол кісі халық ауыз әдебиетінен хабардар шешен, ақын адам болды. Азды-көпті халқымын қайнар бұлағынан анам арқылы сусындағаным анық. Әкем, Мақат, қарапайым тірлік кешсе де жан-дүниесінің зиялылығы аңғарылып тұратын. Ағайын-туысқа,

жастан жаздым. Анам, ақын, дедім ғой. Ол кісі менің ұйқастырып айтқан сөзіме риза болатын. 3-4 кластан бастап Алматыдағы «Алма арасан» пионер лагеріне баратынымын. Сонда үйге жазған хаттарым өлеңмен өрілетін. Ал өлеңдерім баспа бетін 7-класта көріп, мектепте «Ақын бала» атандым. Бір кездері «Менен ақын шықпайды екен» деп алыстап кеткен өлеңмен қайта табысқанда қуаныш құшағында боламын. Қуансам да, күйзелсем де қолыма қалам аламын.

АЛАТАУ: – Жас кезіңізде құмартып оқыған қай жазушының яки ақынның шығармасы болды?

Жомарт ИГІМАН: – Сәбит Мұқановтың бастапқыда «Адақ-қандар», артынан «Мөлдір махаббат» деп жарияланған романын бала кезімде оқып, түсінбеген жерлерімді ата-анамнан сұрап жүрдім. Ол кісілер де кітапқа жақын болды. Мектепте жүргенде Өзілхан Нұршайқовтың «Махаббат қызық мол жылдар» романын бір-бірімізбен алмасып, таласатармасып оқыдық. 7-сыныпта математика олимпиадасынан бірінші орын алып, бір топ кітапты жұлде ретінде жеңіп алған болатынымын. Соның ішінде Тұманбай Молдағалиевтің жыр жинағы жанымды баурап алды. Содан бері ақындардың шығармаларын қалт жібермей оқыдым. Ақындыққа түбегейлі бет бұрған шағым сол кезден басталады.

АЛАТАУ: – «Тұлпар тағдыры» элегиясында: «Көптен бері көңілдің күйі болмай, Жазғанымынң жататын иі қанбай. Жиі қонбай ой-құсым төңіректен, Өз-өзіме жүруші ем сүйіне алмай» деп жазасыз? Өзіңізге сүйіне алмайтын кездер көп бола ма?

Жомарт ИГІМАН: – Көп. Жазған дүниемді араға уақыт салып барып

Бірақ адам болмысы әртүрлі болғандықтан махаббаттың мәнісі мынау деп кейінгіге дайын формула қалдыруға болмайды. Ең дұрысы, екеуара сезімнің өзгелер үшін құпия сақталуы емес пе? Өмір бойы екі адамның арасында махаббаттың маздап тұруы мүмкін емес. Бастапқыдағы ып-ыстық сезім кейіннен қоңырсалқын сыйластыққа айналады.

АЛАТАУ: – Өзіңізді жақсы білетін жандар адами болмысыңыз туралы, үлгі аларлық жақсы қырларыңыз көп екендігін айтып қалып жатады. Адамның өзіне баға беруі қиын ғой, дегенмен бұл тұрғыда не айтар едіңіз?

Жомарт ИГІМАН: – Өз-өзіңді мақтау, өріне қиын. Өзіме жақсы қырымнан бұрын кемшілігім көрініп тұрады. Мұны сырт көз айтса іштей шамданып қаламын. Араға уақыт салып барып мойындайтыным бар.

АЛАТАУ: – Сізді дүйім-жұрт ақын ғана емес, қарымды журналист ретінде біледі. Бір қарағанда екеуі де ой мен көңілдің адамы, ақ қағаз бен сияны ермек етіп жүрген жандар. Десе де, журналистикада жүріп өлеңді қашырып алмай, өзіңізбен бірге алып жүрудің сыры неде?

Жомарт ИГІМАН: – Аудандық газетке ақын боламын деп келгенмін. Жаңа өлеңдерімді жариялатудың айқын жолы да осы болды. Редакторым Есбол Қуанышев қиялданбай нақты өмірге бет бұруымды талап етті де журналистика жанрын меңгере бастадым. Десе де өлең мақала жазсам да, өңгіме жазсам да кейде сыналап кіріп кетіп жүрді де түнді өлеңге, күндізді газет жанрына бөліп бердім. Сол режим бұзылып көрген жоқ.

АЛАТАУ: – Шығармашылық адамы ретінде көбіне сізге күш-қуат беріп, жаныңызды жай таптыратын

Сондықтан кекшіл емес кешірімшіл жандардың қатарындамын деп есептеймін.

АЛАТАУ: – Өмірден жадыңызға түйген не нәрсе, бөлісе аласыз ба?

Жомарт ИГІМАН: – Уақыттың қадірін білу керек екен. Босқа өткен, зая кеткен күндерімді аяймын.

АЛАТАУ: – 60 жас деген қандай екен? Алты асудан асқан ақсақалдық жасты қалай қабылдағаныңызды білуге бола ма?

Жомарт ИГІМАН: – Ақыл толысты. Бірақ айтайын десең балаңа да керекі жоқ.

АЛАТАУ: – Шығармашылық кемеліне толған шағыңызда нені жазу ойыңызда жүр?

Жомарт ИГІМАН: – Танымдық тақырыптар бүйрегімді бүлкілдетіп қояды. Уақыт мұрсат берсе, қолымнан қаламым түспесе өлі де айтарым аз емес.

АЛАТАУ: – Бұйыртса, көшіңізді өткізгелі отырсыз. Кештің өту форматы туралы хабардар ете отырсаңыз?

Жомарт ИГІМАН: – Кеш өткен мен бүгінді байланыстыратын сұхбат түрінде болады. Өріне, қоғам-заман жайында ой-толғанымысыз ортаға салынбақ.

АЛАТАУ: – Бір тұста «Алатау» қоғамдық-саяси газетін басқарғаныңызды білеміз. Қарымды қаламгер ретінде басылымның бүгінгі бет алысы туралы не дейсіз?

Жомарт ИГІМАН: – Басылымның батылдығы ұнайды. Ноқта киген үлкенді-кішілі газет-журналдарда айттыла қоймаған тақырыптың иіні қанып, оқырмандарға жеткізілсе «Алатаудың» тауы ешқашан аласармайды.

АЛАТАУ: – ӨҢГІМЕҢІЗГЕ РАХ-МЕТ.

Сарби ҚАСЫМБЕКҚЫЗЫ

РЕШЕНИЕ СПОРА МИРНЫМ ПУТЕМ

В целях реализации поручений Президента Республики Казахстан, данных на VII съезде судей, внимание судей судов Алматы направлено на широкое применение примирительных процедур. Так, при рассмотрении дел в строгом соответствии с Гражданским процессуальным кодексом Республики Казахстан разъясняются сторонам их право о возможности урегулирования спора посредством примирительных процедур.

То есть, суд принимает меры для примирения сторон, содействует им в урегулировании спора на всех стадиях процесса. Таким образом, стороны могут урегулировать спор в полном объеме взаимных требований либо в части, заключив мировое соглашение, соглашение об урегулировании спора (конфликта) в порядке медиации или соглашение об урегулировании спора в порядке партисипативной процедуры либо используя иные способы в порядке, установленном Кодексом.

Право выбора остается за сторонами.

Судебная медиация или медиация важна по делам, когда спор (конфликт) сторон может быть исчерпан при изменении предмета и основания иска одновременно.

В Гражданском процессуальном кодексе закреплено за адвокатами право на примирительные процедуры.

Законом «Об адвокатской деятельности» предусмотрено проведение партисипативной процедуры адвокатами. Следовательно, до обращения в суд стороны могут проходить эту процедуру и в случае недостижения соглашения обратиться в суд. При таких обстоятельствах, суд обязывает стороны представить документы и доказательства, полученные в ходе ее проведения. Это значительно облегчит подготовку дела к судебному разбирательству и сократит сроки ее проведения.

Привести стороны к какому-либо соглашению гораздо труднее, чем просто вынести решение. Это требует от судьи большого жизненного опыта, больше временных и психологических затрат, необходимость знания им основ конфликтологии и психологии.

Расширение в Гражданском процессуальном кодексе применение примирительных процедур с участием медиаторов, адвокатов способствует повышению числа людей, которые разрешают свой спор мирным путем, в связи, с чем для нас важно проводить среди населения разъяснительную работу о примирительных процедурах.

Считаю, что необходимо продолжать развивать данное направление, проводить разъяснительную работу со сторонами по делу о такой возможности исхода дела, проводить мероприятия по вопросам повсеместного распространения и активного применения примирительных процедур, как альтернативного способа разрешения правовых споров (конфликтов), преимущество которых заключается в сохранении деловых, партнерских отношений между субъектами предпринимательства, и социального оздоровления общества;

Таким образом, примирительная процедура позволяет участникам конфликта в более короткие сроки принять решение по спору, избежать судебного разбирательства, сократить судебные издержки, восстановить и сохранить взаимоотношения, и это будет способствовать повышению числа граждан, которые разрешают свой спор мирным путем.

Жумаш АКБЕРГЕНОВ,
судья Алакольского районного суда.

Для того чтобы юридический механизм мог нормально функционировать и выполнять регулируемую роль, необходимо постоянно расширять массив доступной информации о деятельности судов, а также выносимых ими решений. Для подлинного укрепления судебной власти, формирования уважения к суду и принимаемым им актам правосудия должно быть понятным для общества. Лицам, участвующим в деле, любому пользователю соответствующей судебной информации должны быть понятны логика развития процесса и закономерность его исхода. Выносимые судом постановления и мотивы их принятия не должны оставаться загадкой для общества, чтобы не возникало оснований для различных догадок и предположений, зачастую не имеющих отношения к действительной судебной деятельности.

ВНЕДРЕНИЕ АУДИОВИДЕОФИКСАЦИИ

Внедрение аудиовидеозаписи во всех судебных процессах является одним из мер принятых в этом направлении. Целью оснащения залов судебных заседаний системами аудиовидеозаписи во всех регионах страны, а также ведения аудиовидеозаписей судебных процессов является повышение общественного контроля гражданского общества за законностью отправления правосудия, беспристрастностью судей. Это в свою очередь позволит повысить степень доверия общества к национальной судебной системе.

Кроме этого, введение аудиовидеозаписи судебного заседания позволит сэкономить время на составление протокола заседания, время для снятия с него копий в целях ознакомления с ним участников процесса, а также снизит риск уничтожения бумажного документа. Кроме этого, аудиовидеозапись позволит устранить многочисленные замечания, связанные с документированием судебного заседания.

Стоит отметить, что видеозапись, в от-

личие от традиционного протоколирования на бумаге, фиксирует не только слова, но и интонацию, а также реакцию всех участников судебного процесса, что позволяет более объективно, беспристрастно оценивать позиции всех участников процесса, избегая интерпретации и субъективных факторов. Таким образом, введение в судопроизводство аудиовидеозаписи позволит сделать судебный процесс более прозрачным.

Примечательно, что и судьи, и работники суда пришли к пониманию необходимости использования аудиовидеозаписи судебных процессов. Ведь это способствует повышению уровня открытости и транспарентности судебных процедур, что положительным образом отражается на имидже судебной системы Республики Казахстан.

Асель КАСЕНОВА,
главный специалист-секретарь
судебного заседания Талдыкорганского
городского суда, межрайонного
экономического суда
Алматы области.

В КОНСТИТУЦИИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН УКАЗАНО, ЧТО ДОСТОИНСТВО ЧЕЛОВЕКА НЕПРИКОСНОВЕННО И КАЖДЫЙ ИМЕЕТ ПРАВО НА НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ ЧАСТНОЙ ЖИЗНИ, ЛИЧНУЮ И СЕМЕЙНУЮ ТАЙНУ, ЗАЩИТУ СВОЕЙ ЧЕСТИ И ДОСТОИНСТВА.

МОРАЛЬНЫЙ ВРЕД И ЕГО ВОЗМЕЩЕНИЕ

Одним из способов судебной защиты гражданских прав относится компенсация морального вреда. Под моральным вредом понимается нарушение, умаление или лишение личных неимущественных благ и прав, принадлежащих физическому лицу от рождения или в силу закона, влекущее нравственные или физические страдания, испытываемые (претерпеваемые, переживаемые) потерпевшим в результате совершенного против него правонарушения.

Моральный вред возмещается, независимо от вины причинителя, в случаях, если: 1) вред причинен жизни и здоровью гражданина источником повышенной опасности; 2) вред причинен гражданину в результате его незаконного осуждения, незаконного привлечения к уголовной ответственности, незаконного применения в качестве меры пресечения заключения под стражу, домашнего ареста или подписки о невыезде, незаконного наложения административного взыскания в виде ареста, незаконного помещения в психиатрическое лечебное учреждение или другое лечебное учреждение; 3) вред причинен распространением сведений, порочащих честь, достоинство и деловую репутацию; 4) иных случаях, предусмотренных законодательными актами.

Основанием иска о компенсации морального вреда является виновное совершение ответчиком противоправного деяния, повлекшего причинение истцу физических или нравственных страданий, что подлежит доказыванию в суде, как и характер причиненных страданий, степень вины причинителя вреда. В соответствии с требованиями

Гражданского кодекса Республики Казахстан моральный вред возмещается в денежной форме и независимо от подлежащего возмещению имущественного вреда.

Гражданским законодательством определение размера компенсации морального вреда оставлено на усмотрение суда, рассматривающего дело, с учетом принципов разумности, достаточности и справедливости. Суды при определении размера компенсации морального вреда в денежном выражении принимают во внимание как субъективную оценку гражданином тяжести причиненных ему нравственных или физических страданий, так и объективные данные, свидетельствующие об этом, в частности: – жизненную важность личных неимущественных прав и благ (жизнь, здоровье, свобода, неприкосновенность жилища, личная и семейная тайна, честь и достоинство и т.д.); – степень испытываемых потерпевшим нравственных или физических страданий (лишение свободы, причинение телесных повреждений, утрата близких родственников, утрата или ограничение трудоспособности и т.д.); – форму вины (умысел, неосторожность) причинителя вреда, когда для возмещения морального вреда необходимо ее наличие. Суды также вправе принять во внимание и другие подтвержденные материалами дела обстоятельства, в частности, семейное и имущественное положение как потерпевшего, так и гражданина, несущего ответственность за причиненный потерпевшему моральный вред.

Абзал ШАКУАЛ,
судья Алакольского районного суда.

ПО ВОПРОСАМ ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО ПРОИЗВОДСТВА

В СООТВЕТСТВИИ С ПУНКТОМ 3 СТАТЬИ 76 КОНСТИТУЦИИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН И СТАТЬЕЙ 21 ГК ВСТУПИВШИЕ В ЗАКОННУЮ СИЛУ СУДЕБНЫЕ АКТЫ ОБЯЗАТЕЛЬНЫ ДЛЯ ИСПОЛНЕНИЯ ВСЕМИ ГОСУДАРСТВЕННЫМИ ОРГАНАМИ И ИХ ДОЛЖНОСТНЫМИ ЛИЦАМИ, ФИЗИЧЕСКИМИ ИЛИ ЮРИДИЧЕСКИМИ ЛИЦАМИ, КОТОРЫХ ЭТИ СУДЕБНЫЕ АКТЫ КАСАЮТСЯ.

Исполнение судебных актов представляет собой заключительную стадию гражданского судопроизводства и определяет эффективность правосудия в государстве. Целью исполнительного производства является обеспечение реального восстановления нарушенных или оспариваемых прав или охраняемых законом интересов.

Обжалование действий (бездействия) судебного исполнителя представляет собой форму судебного контроля в исполнительном производстве, имеющую своей целью защиту прав и интересов сторон исполнительного производства.

В силу ст.250 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан: На действия (бездействие) судебного исполнителя по исполнению исполнительных документов, в том числе по оспариванию торгов, в процессе исполнительного производства либо на отказ в совершении таких действий взыскателем или должником может быть подана жалоба.

Жалоба подается в районный (город-

ской) суд обслуживаемого судебным исполнителем территориального участка либо по месту регистрации частного судебного исполнителя в течение десяти рабочих дней со дня совершения действия (отказа в совершении действия) или со дня, когда взыскателю или должнику, не извещенному о времени и месте совершения действия судебным исполнителем, стало о нем известно. Жалоба подается по месту совершения исполнительных действий, если обслуживаемый судебным исполнителем территориальный участок либо место регистрации частного судебного исполнителя находятся в одном населенном пункте с местом совершения исполнительных действий.

Предварительное обращение в вышестоящие органы и к вышестоящему должностному лицу в порядке подчиненности не препятствует подаче жалобы в суд.

Айнур СЕИЛХАНОВА,
главный специалист

Талдыкорганского городского суда.

СОВМЕСТНЫМИ УСИЛИЯМИ

Государственная программа развития и функционирования языков на 2011-2020 годы разработана в соответствии со статьями 7 и 93 Конституции Республики Казахстан; Законом Республики Казахстан от 11 июля 1997 года «О языках в Республике Казахстан»; Концепцией расширения сферы функционирования государственного языка, повышения его конкурентоспособности на 2007-2010 годы, утвержденной постановлением Правительства Республики Казахстан от 21 ноября 2007 года № 1122; Стратегическим планом развития Республики Казахстан до 2020 года, утвержденным Указом Президента от 1 февраля 2010 года № 922; Указом Президента Республики Казахстан от 19 марта 2010 года № 957 «Об утверждении

Перечня государственных программ»; пунктом 3 Плана мероприятий по реализации поручений Президента Республики Казахстан Назарбаева Н.А., данных на XV сессии Ассамблеи народа Казахстана; Доктриной национального единства.

Программа, рассчитанная на десять лет реализации, основана на анализе сложившегося в стране языкового строительства, учитывает мнения и рекомендации экспертно-го сообщества, занимающегося проблемами языков.

При разработке Программы был изучен опыт правового регулирования вопросов, связанных с реализацией государственной

языковой политики свыше 30 зарубежных стран.

Данный документ является нормативно-организационной основой решения актуальных проблем в сфере функционирования и развития языков и создания условий для полномасштабного применения государственного языка во всех сферах общественной жизни.

Для осуществления этой программы я думаю надо принять ряд действенных мер. Например, создать, подключить к делу и заставить работать механизм привлечения к ответственности и административного, гражданского, уголовного наказания юридических и физических лиц (независимо от формы собственности), государственных

служащих, которые не выполняют требование закона, касающиеся государственного языка. Это мировая практика, так, что здесь мы не пионеры.

Надо думать о переходе на латиницу, рано или поздно это нужно будет сделать. Надо изучить все за и против. Тогда может быть наведены порядки в распространении и употреблении государственного языка во всех сферах. Одним словом, надо совместными усилиями расширять сферу употребления государственного языка.

Аян КАСЕНОВ,
судебный пристав
Талдыкорганского городского суда.

«ТУРИЗМ – 2019»

ҰСТАЗДАР АРАСЫНДА СА-
ЛАУАТТЫ ӨМІР САЛТЫН
НАСИХАТТАУ, СПОРТТЫҚ
ТУРИЗМДІ ДАМУ, ҰЖЫМДАР
АРАСЫНДАҒЫ ДОСТЫҚТЫ
НЫҒАЙТУ МАҚСАТЫНДА
ОБЛЫСТЫҚ БІЛІМ ЖӘНЕ
ҒЫЛЫМ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІ
КӘСІПОДАҚ ҰЙЫМЫНЫҢ
ҰЙЫМДАСТЫРУЫМЕН
«ТУРИЗМ – 2019» ЖАРЫСЫ
ӨТТІ.

Тамаша табиғат аясында үш күнге созылған аталмыш шараға кәсіподақтың аудандық, қалалық филиалдары мен білім мекемелерінен 10 команда қатысты. Жарыстың алғашқы күнінде қатысушылар Ескелді ауданына қарасты Көкжазық ауылындағы «Балдырған» лагерінің аумағына орналасып, шатырларын тікті. Келесі күні жарыстың ресми ашылу салтанаты өтіп, онда облыстық білім басқармасы, облыстық туризм және облыстық кәсіподақ орталығының өкілдері қатысушыларға сәттілік тіледі. Табиғат аясында өткен жарыста командалар түрлі кедергілерді бағындырып, картамен жұмыс жасап, от жағу, компас бағыттау, шатыр тігу, шатқалдарға арқанмен өрмелеп шығу, жараланған спортшыларға

ТАРТЫСТЫ ЖАРЫС

шұғыл медициналық көмек көрсету сияқты сындардан өтіп, шеберліктерін танытты. Кешке қарай әр топтан сайдың тасын-

дай іріктелген жігіттер қазақ күресінен белдесуге шығып, «Кәсіподақ барысы» атағын сарапқа салды. Тартысты да қызықты өткен

белдесулер қорытындысы бойынша Алакөл ауданының палуаны Олжас Қайратұлының бағы жанып, «Кәсіподақ барысы» атанды. Белдесу сайысынан кейін көпшілік Ескелді аудандық Мәдениет үйі әншілерінің өнерін тамашалады. Облыс көлемінде ұйымдастырылған жарыстың соңғы күнінде командалар «Аспазшылар», «Қабырға газеті», «Фотосуреттер», «Тұрмыс» тақырыптарындағы байқаулар бойынша бақтарын сынап, жеңімпаздарды анықтады. Үш күнге созылған табиғат аясындағы тартысты жарыста бағы мен бабы келіскен, жүзден жүйрік шыққан Текелі қаласының «Жалынды жастар» командасы жеңімпаз атанды. Жеңістің екінші тұғырына Талдықорған қаласының «Жетісу қырандары» ұжымы көтерілсе, үшінші орынды Кербұлақ ауданының «К.ЖасSTAR» командасы еншіледі. Байқаулар мен командалық есепте жүлделі орынды иеленген жеңімпаздар облыстық білім және ғылым қызметкерлері кәсіподақ ұйымының дипломдарымен, ақшалай және бағалы сыйлықтарымен марапатталды.

Шора БАТЫРБАЕВ
Ескелді ауданы

КУБОК

ТЕННИСТЕН ПРЕЗИДЕНТ КУБОГІ ӨТУДЕ

«Дәулет» спорт кешенінде керілген шаршы алаңда 13 елдің былғары қолғап шеберлері сынға түседі. Жетінші мәрте ұйымдастырылған бокс бәсекесіне Қазақстаннан бөлек Алжир, Болгария, Грузия, Үндістан, Қытай, Моңғолия, Ресей, Сирия, Филиппин, Қырғызстан және Өзбекстан мен Тәжікстанның жұдырықты жігіттері келді.

Ерлер сегіз салмақтың мықтысын анықтаса, әйел боксшылар бес салмақта қолғап түйістіреді. Жеңімпаздар екі мың доллар сыйақы алса, күміс пен қола жүлдегерлер тиісінше, 1000 және 500 жүз доллар еншілейді. Биылғы шаршы алаң бәсекесіне әлем чемпионы Қайрат Ералиев пен Олимпиада ойындарының жүлдегері Василий Левит те қатысады. Жанкүйерлер Санатәли Төлтаев пен Абылайхан Жүсіповтың және Әбілхан Аманқұлдың да өнерін тамашалай алады. Ерік Әлжанов пен Қамшыбек Қоңқабаев та Президент кубогынан дәмелі жігіттердің бірі. Кеше Қазақстандық боксшылар арасынан Илияс Сүлейменов пен Нұрбол Қалжанов алғашқы жекпе-жектерін жеңіспен аяқтап, келесі кезеңге шықты.

Дзюдо

Халықаралық дзюдо федерациясы Будапешттегі Гран-при кезеңі аяқталған соң әлемдік рейтингті жаңартты. Жаңартылған рейтингте Елдос Сметов алтыдан бесінші орынға көтеріліп, ТОП-5 қатарына енді, - деп хабарлайды Tengrinews.kz тілшісі.

ЧЗДЖК БЕСТІККЕ ЕНДІ

Дзюдодан Будапештте өткен Гран-при турнирінде 60 келіде белдескен Елдос Сметов турнир жеңімпазы атанды. Финалда Елдос Сметов пен моңғолиялық Ганбат Болдбаатар кездесті. Тартысты жекпе-жекте Елдос айқын басымдықпен жеңіске жетті. Алдымен "вазари" ұпайын алған ол кездесу аяқталуға санаулы секунд қалғанда қарсыласын "иппон" ұпайымен жеңді. 66 келіде турнирдің күміс жүлдегері атанған Елдос Жұмаханов бір сатыға жоғарылап, 11-ші орынға табан тіреді. IJF ережесіне сәйкес, бірінші орын иеленген спортшылар 700, екінші орын иеленген спортшылар 490, үшінші орын алған спортшылар 350 ұпайға қол жеткізеді.

УНИВЕРСИАДА

Италияның Неаполь қаласында жазғы спорт түрлерінен Универсиада ойындарының жабылу салтанаты өтеді. Қазақстан құрамасы әлемдік жарысты жеті медальмен аяқтады.

ҚАЗАҚСТАН 25-ОРЫНДА

Универсиаданың соңғы жарыс күнінде су добынан ерлер арасындағы жеңімпаздар мен жүлдегерлер анықталады. Италия мен АҚШ командасы алтынға таласса, Ресей мен Венгрия қола жүлдегер атануға тырысады. Қазақстан атынан Универсиадада 94 спортшы бақ сынады. Турнир қорытындысы бойынша біздің команда жеті медаль жеңіп алды. Жалғыз алтын жүлдені дзюдодан абсолютті салмақта сынға түскен Ғалымжан Қырықбай иеленді. Бес спортшымыз жеңіс тұғырының екінші сатысынан көрінді. Гимнасттар Нариман Курбанов пен Милад Карими, жеңіл атлет Михаил Литвин, таеквондошы Смайыл Дүйсебай және стенд атушы Зоя Кравченколардың еншісінде күміс жүлде бар. Сәрсенкүл Рысбекова стенд атудан қола жүлдегер атанды. Жалпы есепте Қазақстан 25-орында.

АЛА ДОП

Бельгиялық шабуылшы Джанни Бруноға «Астанада» ұсыныс түскен. Бұл туралы футболшы Walfoot.be сайтына берген сұхбатында айтты.

ФУТБОЛШЫҒА ҰСЫНЫС ЖАСАДЫ

27 жастағы форвард өткен маусымда бельгиялық «Серкль Брюгге» сапында ойнаған. Бельгия чемпионатында 34 матчқа қатысып, 13 гол мен төрт нәтижелі пастың авторы атанған. Маусым аяқталған соң Бруно мен «Серкль Брюгге» жаңа келісімшарт бойынша келісе алмай, футболшы оны ұзартудан бас тартқан. «Мен маусымды жақсы өткіздім, бұл алдымнан көптеген есік ашды. Бельгияда қалғым келеді, себебі бұл чемпионат ұнайды. Сондай-ақ, «Лудогорец» және «Астана» секілді шығысеуропалық клубтардан ұсыныс алдым. Сауд Арабиясының екі ұсынысынан бас тарттым, себебі Еуропада қалғым келеді», - деді футболшы. Қазір Бруно еркін агент, футболшы кез келген командаға тегін ауыса алады. Атақты Transfermarkt сайты шабуылшыны 1,8 миллион еуроға бағалаған. Джанни Бруно - бельгиялық «Стандарт» пен франциялық «Лилльдің» түлегі. Футболшы Францияда «Бастия», «Эвиан» және «Лорьян» командаларында, сондай-ақ ресейлік «Крылья Советов» клубында ойнаған. 2012 жылы 20 қарашада БАТЭ-ге қарсы матчта Чемпиондар лигасындағы дебютін өткізіп, бір гол соққан. Футболшы Бельгияның түрлі жастағы құрамаларында ойнаған, бірақ ұлттық командаға шақырту алмаған.

Психология

Баланы ханындай сыппа

Баламен әңгіме арасында маңызды немесе маңызы жоқ сөздер айтылады. Сөз – тәрбие құралы. Бала психологиясы хрустальдай кіршіксіз, аялап ұстамасаңыз морт кетуі әбден мүмкін. Сондықтан әр сөзіңізге зер салып, баладан мейіріміңізді аямаңыз. Мына сөздерді жиі айту арқылы ара-қатынасыңызды мығым етіп, баланы сенімді, жігерлі етіп тәрбиелеуге болады.

«Мен сені жақсы көремін»
Әрине, бұл баршамаызға белгілі. Дегенмен, біле тұра бұл сөзді сирек айтып, сезімін тұншықтырып қалатын ата-аналар да бар. Бұл құдіреті күшті сөзді балаға күніне бір рет қана емес, ны ұйқыдан оятқанда, бала-бақшаға немесе мектепке шығарып салғанда, күтіп алғанда айтыңыз. Осылай бірнеше рет айту арқылы бала сіздің оны шын жақсы көретініңізге сенетін болады.

«Сенің бар болғаныңа қуаныштымыз»
Көп жағдайда ата-ана бала оны айтпай-ақ біледі деп ойлайды. «Сенің барыңа қуаныштымыз» немесе «Дәл сендей баланы армандағанбыз» деген секілді сөздерді балаға айту арқылы өзіңіз де шынымен бақытты екеніңізді сезінесіз. Сол кезде бала отбасыға және өмірге кездейсоқ келмегендігіне қуанады. Бұл сөздер оған күш береді, өзіне сенімді бола түседі.

«Әлемдегі ең керемет баласың»
Қазіргі отбасыларда бала саны аз болғандықтан, «шолжаң бала» етіп алудан оларға әр уақытта жекелей немесе жалпылама түрде айтуға тырысыңыз. Мұндай сөздерді естіп өскен бала сабырлы, сенімді әрі бақытты болады. Көп жағдайда ата-ана немесе оның туыстары өздері байқамай, баланы жасқаншақ етеді. Баланың бет әлпетіне немесе дене тұрқына қатысты комплексін тудырып алмас үшін болмысын ерекшелей түсіңіз. «Басыңның үлкен болғаны бәрімізден де

ақылды бола түскенің» немесе «Құлағыңның үлкендігі кедергі емес, бәрімізден қатты еститін боласың» деген секілді баланың көңіліне тимейтін бірдеңе ойлап табыңыз.

«Ең дарынды баласың»
Бала кішкентай кезінде өзінің күші шексіз деп ойлайды. Ғарышқа ұшып келетіндігін немесе тауды көтере алатындығын айтуы мүмкін. Сондай сөздерді айтқанда балаға

бірден «Жоқ, ол мүмкін емес» немесе «Сен әлі ол үшін кішкентайсың» деген сөздер айтуға болмайды. Әр бала түрліше дами-оқып үйренуі мүмкін. Сондықтан, басқамен салыстырып, балаңыздың оны әлі істей алмайтындығын айта беруге болмайды. Оның артықшылығын айқындай түсіңіз. Мысалы «Сенің балалармен араласа білуің ұнайды», «Сенің өмірге көзқарасың бәрінен де ерекше» деген сөздерді айтудан шаршамаңыз.

«Не болғанын айтуға қорықпа»
Баланың басында бір жағдай туындаса, ата-анасына айтудан қорықпауы керек. Бұл сөзді күнде айту арқылы өзіңізге сенуге болатынын білдіресіз Баладан алған ақпаратты өзіне қарсы қолданбауға тырысыңыз. Мысалы, «Айттым ғой, саған» немесе «Мен саған ескерттім ғой» десеңіз, ол сізге екінші рет сырын ашпайды.

■ КЕРЕК ДЕРЕК

ҚОЛЫҢДЫ ҚОЙ, МІНЕЗІҢДІ ТАНИЙЫН!

БІР СӘТТЕ БІР АДАМ ТУРАЛЫ БӘРІН БІЛГІҢ КЕЛЕДІ. ПСИХОЛОГТАРДЫҢ ОЙЫНША, АДАМНЫҢ БІР ӘРЕКЕТІ ОНЫҢ БҮКІЛ БОЛМЫС-БІТІМІНЕН ХАБАР БЕРЕДІ.

- Мысалы: қолтаңбасы.
1. Қолтаңба көлемі:
 - а) үлкен — кең ойлайды.
 - б) тығыз — нақты ойлайды.
 2. Қолтаңба ұзындығы:
 - а) ұзын — мәселені тереңнен ойлай алады, шыдамды, тұртпектегіш.
 - б) қысқа — аңғарымпаз, бір сарынды жұмысқа қабілетсіз.
 3. Қолтаңба түрі:
 - а) дөңгелек — жұмсақ, мейірімді, байсалды.
 - б) дөрекілеу — шыдамсыз, шапшаң, таза, бірбеткей.
 4. Әріп аралығы:
 - а) алшақ — жомарт, ысырапшыл.
 - б) тығыз — үнемді, сараң.
 5. Қолтаңбадағы элементтер:
 - а) дөңгелек — терең ойда жүретін адам.
 - б) тор — байқампаз, бірбеткей.
 - в) сурет — шығармашылық қабілет.
 6. Қолтаңбаның қисықтығы:
 - а) солға — бірбеткей, өзін-өзі қорғай алатын адам.

- б) оңға — түсінігі мол адам.
 - в) тіке — өзін-өзі ұстай алатын, ақылды адам.
 - г) әртүрлі бағыт-жұмбақтық, жалғандық.
7. Қолтаңбаның соңының бағыты:
 - а) жоғары — оптимизм;
 - б) төмен — пессимизм;
 - в) тіке — жайлы мінез.
 8. Қолтаңбаның астын сызу:
 - а) төменнен сызса — өзін-өзі жақсы көретін, өкпешіл, елдің пікіріне еретін адам.
 - б) жоғарыдан сызса — тәкаппар, атаққұмар.
 - в) үстінен сызса — күмәншіл, өз-өзіне сенбейтін адам.
 9. Қарапайым не күрделі:
 - а) қарапайым — барға қанағаттанатын адам.
 - б) аса күрделі — түймедейді түйедей қылатын адам.
 - в) ерекше қол - шығармашылық қабілет.

Қолтаңба неғұрлым қарапайым болса, адамның мінезі соғұрлым ашық деген сөз. Ал, сіз қолды қалай қоясыз?

...ДЕГЕН ЕКЕН

КӘРІ КҮЙЕУ ОҚИҒАСЫ

1970 жылы Абайдың жүз жиырма бес жылдығы аталып өтті. Әуелі астана-мыз Алматыда басталған мереке Семейдегі, одан кейін Шыңғыстаудағы тоймен ұласқан-ды. Абай ұрпақтарының қадірлі қонақтарының бірі – Бауыржан Момышұлына арнайы ақ шаңқай үй тігіліп, ерекше құрмет-ілтипат көрсетілді. Сол үйдің қожасы – бір совхоздың директоры екен, Бауыржанның қолына суды өзі әкеп құйды. Орамалды өзі әкеліп ұсынды. Бар мүшесі түгел табақты да өзі әкеліп қонағының алдына тартқан-ды. Алдында Семей қаласында әлденеге ренжіп қалған Момышұлының ашуы әлі тарқамаған болса керек. Мін тағу үшін қайтсе де ілік іздейді ғой баяғы. Буы бұрқырап келген дәмге көз жүгіртсе, ішінде төс жоқ. Ал Бауыржанның жаңа қосылған жары – Кәмеш осы Семей елінің қызы. Олай болса, Бауыржан – исі Семей еліне күйеу. Ілік табылды ендеше!
– Әй, деректір, менің осы елге күйеу екенімді білесің бе? – деген ғой әдейі қисайта сөйлеп.
– Білем, Бауке, – депті өз басына үйіріліп келе жатқан бұлтқа онша көп мән бере қоймаған директор.
– Білсең, төсім қайда? Төстің жоғына көзі жетсе де, директор бірақ саспаған. – Сен секілді кәрі күйеуге бас пен жамбас та жетіп жатыр! – деп бас пен жамбасты Бауыржанның алдына қойған ғой. Бауыржан қарқылдап рахаттана күліпті де, совхоз директорына:

– Әй, сен өзің тапқыр жігіт екенсің ғой! – деп өз қасына отырғызған. Бұл жерде анықтай кетер бір нәрсе бар: егер совхоз директоры қысылып, қымтырылып, ас пісіріп, даяшылық жасап жүргендерге: төсті неге салмағансыңдар, мана айтқан жоқ па едім, – деп жалтарар болса, – сен өзің қайда жүрсің? Бар көзіме көрінбе! – деуден Момышұлы тайынбақшы емес. Батырдың даңқына табынып, сырттай жақсы көріп жүрсе де, бетпе-бет кездесе қалғанда аузынан сөзі, қойнынан бөзі түсіп тұратын немесе оны орынсыз мақтай жөнелетін азаматтардың, көбінесе, Бауыржан алдынан ренжіп, опық жеп шығатындарының сыры, міне, осы секілді жайларда жатса керек-ті. Бауыржан ойшылдық пен пікірліліктің, ақылдылық пен тапқырлықтың құлы болып өткен адам.

Сафуан ШАЙМЕРДЕНОВ
«Ағалардың алақаны» кітабынан

ТӘМСІЛ

АЛҒЫС ДӘМЕТКЕЖ ЖІТІМ

еш алғыс айтпай қол шатырды ұстатып кете беріпті. Араға бірнеше күн салып қариямен бір үйде дастархандас болып қалады. Мәселені шешетін уақыт келді-ау деп әңгімені бастайды:
– Өткен күні қатты жаңбыр жауғанда, судың астында қалып, сырқаттанып қалмадыңыз ба?
– Жоқ, аурудан аманмын. Қолшатырыңызды шәкіртімнен беріп жіберген едім ғой, алған боларсыз?
– Иә, алдым. Ұмытпай жібергеніңізге рақмет, – деді де, қарияның орнына өзі алғыс айтып отырғанын байқап ашуланады. Қария оның бетіне карап күлімсіреп отыра береді. Одан әрі шыдамай, әлгі кісі орнынан атып тұрып:
– Оу, қария! Сізді де дана дейді-ау елдер! Көргенсіз екенсіз! Жасаған осыншама жақсылығыма кем дегенде бір рақметіңізді айтсаңыз неңіз кетеді! – дегенде, қария байыппен, былай жауап қайырған екен:
– Мен сізге деген алғысым мен ризашылығымды ұдайы ішімнен айтып, жақсылығыңызды ұмытқан емеспін. Егер де адам жасаған жақсылығы үшін алғыс дәмбететін болса, жасағаны шынайы жақсылық болмайды. Сіз жақсылықтың ақысына елдің ризашылығын не болмаса алғысын алам деп дәмбетпеуіңіз керек. Жақсылық жасаған кезіңіздегі қуаныш сіз үшін жеткілікті болуы тиіс. Жақсылықтың негізі - осы. Егер де ақысын күтетін болсаңыз, тек қана өз-өзіңізді алдаған боласыз. Адамдардың болмысы мақтан сүйгіш әрі менмендеу келеді. Жақсылықты жеке өзіңіздің мақсатыңызға сүйеніп жасасаңыз, қателесесіз. Егер де еш алғыс дәмбетпей адамдарға жақсылығы тисе болғаны деп жасаасаңыз, ешкімнен ешқашан көңіліңіз қалмайды.

Деректер интернет желісінен алынды